

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseurojen toiminnassa

Marjut Turunen

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2021

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Turunen, Marjut. 2021. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseurojen toiminnassa. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 67 sivua.

Tämän tutkimuksen aiheena on kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseuroissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten urheiluseurojen valmentajat kuvailevat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta ja sen toteutumista. Lisäksi haluttiin selvittää, mitkä tekijät valmentajien mukaan mahdollistavat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumista.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa tutkittiin kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta harrastusryhmissä. Tutkimusaineisto kerättiin yksilöhaastatteluina ja haastatteluaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä.

Tutkimukseen osallistuneiden valmentajien mukaan osallisuus on urheiluseuran toimintaan osallistumista, yksilön kokemusta merkityksellisyydestä sekä yksilön vaikuttamista harrastustoimintaan. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon mahdollistavia tekijöitä valmentajien mukaan ovat arvot ja ympäristöön liittyvät tekijät. Tuloksissa nousee esille asenteiden, käsitysten ja periaatteiden merkitys osallisuuden ja tasa-arvoisen liikunnan toteutumisessa. Osallisuuden ja tasa-arvoisuuden toteutuminen riippuu muista ihmisistä, seurojen tietoisuudesta järjestää harrastusmahdollisuuksia ja käytännön toteutumisesta.

Tuloksista voidaankin päätellä, että kehitysvammaisten lasten ja nuorten liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden toteutuminen riippuu muiden ihmisten aktiivisuudesta ja halusta toimia osallisuuden edistämiseksi.

Asiasanat: osallisuus, kehitysvammaisuus, osallistuminen, tasa-arvo, liikunta, urheiluseura, harrastustoiminta

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	5
2	LIIKUNNALLINEN TASA-ARVO	8
	2.1 Kehitysvammaisuus	8
	2.2 Vammaisuuden sosiaalinen malli	9
	2.3 Soveltava liikunta.....	12
3	LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUS	15
	3.1 Näkökulmia osallisuuteen.....	15
	3.2 Sosiaalinen osallisuus.....	20
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistavat	23
	5.2 Tutkimukseen osallistujat.....	24
	5.3 Tutkimusaineiston keruu.....	25
	5.4 Aineiston analyysi	27
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	29
6	TULOKSET	31
	6.1 Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseuroissa	31
	6.1.1 Osallistuminen.....	31
	6.1.2 Vaikutusvalta	35
	6.1.3 Kokemus merkityksellisyydestä	36
	6.2 Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja liikunnallisen tasa- arvon mahdollistavat tekijät.....	39
	6.2.1 Arvot	39

6.2.2	Ympäristöön liittyvät tekijät	44
7	POHDINTA	49
7.1	Tulosten tarkastelu	49
7.2	Johtopäätökset	50
7.3	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet	54
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Liikunta ja urheilu näkyvät ja kuuluvat monin eri tavoin suomalaisessa yhteiskunnassa. Liikunnan terveydellisillä hyödyillä on tärkeä vaikutus ihmisten henkilökohtaiseen elämään. (Rintala, Huovinen & Niemelä, 2012.) Fyysisen kunnon ja terveyden ylläpitämisen näkökulman lisäksi liikunnan harrastaminen liitetään ystävyys-suhteisiin ja yhteisöllisyyteen sekä elämäntapaan ja identiteetin rakentamiseen. (Eriksson, Armila & Rannikko, 2018; Ross ym., 2016.) Liikuntaharrastus on usein lapsia ja nuoria yhdistävä tekijä, jossa yhdistyvät vertaisuuden ja yhteisöllisyyden merkitys. Identiteetin ja vertaissuhteiden rakentumisen kannalta harrastusten ja muiden toiminnallisten aktiviteettien merkitys lasten ja nuorten kohdalla on olennaista. Kaikilla lapsilla ja nuorilla tulisi olla yhdenvertainen ja tasa-arvoinen mahdollisuus liikunnallisesti aktiiviseen elämään.

Yhteiskunta ja media ovat viimeisen vuosikymmenen aikana hyväksyneet erityisliikunnan osaksi liikuntakulttuuria. Merkittävä tekijä tässä on ollut vammaisten ja vammaisurheilun näkyvyyden lisääntyminen sekä positiivisen imagon luominen ja yhteiskunnan muuttuminen suvaitsevaisemmaksi. (Kummu, 2006). Esimerkkinä voidaan pitää Leo-Pekka Tähtien valintaa Vuoden urheilijaksi Urheilugaalassa 2016. Haasteellista on kuitenkin tuoda hyväksyntä ja suvaitsevaisuus urheiluseurojen toiminnan tasolle. Vammaisten lasten ja nuorten asemaa urheiluseuroissa ja toiminnassa voivat määritellä heidän taitotasonsa sekä millaisiin suorituksiin he pystyvät. (Eriksson ym., 2018.)

Soveltava liikunta on noussut myös näkyvämmiin otsikoihin kuin ennen, Paralympialaisten ja Special Olympics -kilpailujen medianäkyvyyden sekä suomalaisten menestyksen ansiosta erityisliikunnan parissa (Saari, 2015b). Vammaisten ihmisten sekä muiden vähemmistöjen liikuntakulttuurin tutkimusta on tehty jonkin verran esimerkiksi kuntouttavasta näkökulmasta, mutta kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvää tutkimusta liikunnan parissa on vähemmän. Tällä hetkellä uusimpia tutkimuksia vammaisten lasten ja nuorten liikuntaharrastuksissa ovat Takuulla Liikuntaa- tutkimus sekä Valkku-

tutkimushanke. Takuulla liikuntaa- tutkimus (2019) tuo esille toimintarajoitteisten lasten ja nuorten kokemuksia vapaa-ajan harrastamisesta ja liikunnasta (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo, 2019). Vammaisten lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastukset on ollut tutkimuksen piirissä aliarvostettua myös kansainvälisesti. Vammaisten nuorten liikuntaharrastuksia koskeva VALKKU-tutkimushanke (2015-2018) lähestyy vammaisia nuoria vapaa-ajan näkökulmasta. (Eriksson ym., 2018.) Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret liikkuvat vähemmän kuin vammattomat lapset ja nuoret. Tästä seurauksena Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU kehitti suomalaisen VALTTI-ohjelman vuonna 2016, jonka tarkoituksena oli löytää erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille harrastus (Vammaisurheilu, 2017).

Päävastuu liikuntatoiminnan tuottamisesta on kunnilla. Kunnat luovat mahdollisuuksia liikunnalle liikuntapalveluja järjestämällä. Kunnat tukevat myös urheiluseuroja toiminnan järjestämisessä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020.) Yksityiset palveluntuottajat ja kansalaisjärjestöt täydentävät kuntien palveluita (Piispanen, 2010). Urheiluseurojen kiinnostus erityisliikunnan järjestämiseen on kasvanut 2010-luvulla. Suomen Vammaisurheilu ja liikunta on luonut Löydä oma seura- palvelun, johon pyritään kokoamaan urheiluseuroja ja muita toimijoita, joilla on valmiuksia ottaa vammaisurheilijoita ja erityistä tukea tarvitsevia mukaan toimintaan (Saari, 2015a). Vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten liikunnalliseen harrastustoimintaan mukaan pääsy, mukana olo ja osallisuus liitetään yleisesti soveltavan liikunnan alueelle. Voidaan kuitenkin nähdä eriarvoistavana, jos liikkujalla ei ole mahdollisuutta vapaasti valita erityisryhmän ja kaikille avoimen liikunnan välillä. (Saari, 2011.)

Erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja aikuisten liikunnanopetuksessa on siirrytty yhä enemmän erityisliikunta-käsitteestä soveltavan liikunnan käsitteeseen, joka on vakiintunut kansainvälisesti (Adapted Physical Activity). Soveltava liikunta- termi näkyy myös SoveLi ry:n nimessä, joka on soveltavan liikunnan valtakunnallinen liikuntajärjestö, joka edistää pitkäaikaissairaiden ja vammaisten ihmisten liikuntaa. (Rintala ym., 2012.) Tässä tutkimuksessa sovel-

tavasta liikunnasta käytetään myös käsitettä erityisliikunta, koska soveltavan liikunnan termi ei ole täysin vakiintunut ja tutkimuksissa käytetään vielä erityisliikunta- käsitettä.

Tämä tutkimus tarkastelee kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta sekä osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumista urheiluseuroissa. Tutkimuksessa haastatellaan urheiluseuroissa toimivia valmentajia. Tutkimuksessa liikunnallista tasa-arvoa lähestytään kaikille avoimen liikunnan kautta, erityisesti inklusion ja vammaisuuden sosiaalisen mallin näkökulmasta. Osallisuuden käsitettä avataan Hartin (1992) porrasmallin sekä Shierin (2001) viiden tason osallisuuden mallin mukaan.

2 LIIKUNNALLINEN TASA-ARVO

Liikunnan kautta rakennetaan ja ylläpidetään myönteisiä identiteettejä. Epätasa-arvoa vammaisten ja vammattomien välillä lisää kuitenkin liikunnallisten mahdollisuuksien puute, esimerkiksi urheiluseurojen harrastustoiminnan tarjonta. (Eriksson & Saukkonen, 2020). Tässä luvussa käsitellään ensin mitä kehitysvammaisuus on sekä vammaisuuden sosiaalista mallia liikunnan näkökulmasta. Esittelen tämän sen takia, koska kyseessä on juuri kehitysvammaisten henkilöiden tasa-arvo liikunnassa. Tämän jälkeen käsitellään soveltavaa liikuntaa erityisryhmien ja yleisten ryhmien näkökulmasta.

2.1 Kehitysvammaisuus

Ihmisen määrittely ja luokittelu ovat ongelmallisia, sillä ne muovaavat ymmärrystä sen kohteena olevista ihmisistä. Tämä vaikuttaa sekä luokiteltujen ihmisten minäkuvaan, että muiden ihmisten käsityksiin heistä. (Miettinen, 2010). Kehitysvammaisuuden käsitteen määrittelemisessä ongelmallista on laaja-alaisuus, koska kehitysvammaisiksi voidaan määritellä toisiinsa nähden hyvin erilaisia ihmisiä (Seppälä, 2010). Kehitysvammaisuudesta on olemassa useita erilaisia määritelmiä, joiden lähtökohdat ja olettamukset ovat vaihtelevia. Tällä hetkellä käytössä olevia määritelmiä ovat Maailman terveysjärjestön (WHO) ICD-10- luokitus sekä American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) esittämä malli (Kaski, 2009).

Kehitysvammaisuus voidaan määritellä lääketieteellisestä, toimintakyvylisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa lähestyn kehitysvammaisuutta toimintakyvylisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. Esittelen lyhyesti Maailman terveysjärjestön (WHO) lääketieteellisen mallin, jonka jälkeen esittelen tarkemmin AAIDD:n määritelmän, koska se huomioi ihmisen toimintakyvyn kokonaisuudessaan.

Kehitysvammaisuuden diagnosointi perustuu siis Maailman terveysjärjestön (WHO) lääketieteelliseen malliin ICD-10 -luokitukseen. ICD-10 -

luokituksessa kehitysvammaisuutta määritellään lääketieteen näkökulmasta, jolloin älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa mielen kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Puutteellisesti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat taidot eli yleiseen älykkyystasoon vaikuttavat älylliset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset kyvyt. Luokitus perustuu toimintakykyyn, jolla kehitysvammaisuus jaetaan neljään eri asteeseen: lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. (Kaski, 2009.)

American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) määrittelee kehitysvammaisuuden toiminnallisesta näkökulmasta, jossa korostuu edellytykset, ympäristö ja toimintakyky. AAIDD:n määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn rajoitusta, jossa on kyse älyllisten ja adaptiivisten taitojen sekä ympäristön vaatimusten välisestä vuorovaikutuksesta. (AAIDD, 2010; Kaski, 2009.)

Kehitysvammaisuuden määrittelyssä ICD-10 -malli nähdään diagnostisena työkaluna, joka sisältää määritelmät ja kriteerit. AAIDD-malli on kehitetty arvioimaan kehitysvammaisuutta toiminnan, sosiaalisuuden ja käytännön näkökulmasta. (Price, Morris & Costello, 2018.) Vammaisuuden luokittelu kokonaisuudessaan on haasteellista termien leimaamisen vuoksi. Vammaiset henkilöt ovat usein yhteiskunnallisesti haavoittuvin ryhmä, jolloin he kohtaavat usein leimautumista. Erityisesti kognitiivisten kykyjen yksilöllisten erojen kuvaamiseen käytetyt termit yhdistetään usein leimautumiseen, ennakkoluuloihin ja sosiaaliseen syrjintään. (Sharan & Bhargava, 2008.)

2.2 Vammaisuuden sosiaalinen malli

Vammaisuus tulee olemaan aina sidoksissa kulttuuriseen, sosiaaliseen ja historialliseen tilanteeseen (Vehmas, 2005). Vammaisuuden sosiaalisessa mallissa arvioidaan ihmisen ja hänen ympäristönsä välistä suhdetta, toimintakyvyn tukemista elämän eri tilanteissa sekä osallistumisen ja sosiaalisten suhteiden vahvistamista yrittäen hyödyntää ihmisen omia mahdollisuuksia ja voimavaroja (Sep-

päälä, 2010). Yhä useammin vammaisuuden käsite liitetään myös urheilutoimintaan, koska urheilun nähdään tuottavan useita etuja vammaisille. Urheilun koetaan parantavan vammaisten sosiaalista, koulutuksellista, psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Cassese & Raiola, 2017.) Vammaisuuden sosiaalinen malli pohjautuu poliittiseen vammaisliikkeeseen, joka antoi mallille teoreettisesti perustellun taustan. Tärkeässä roolissa vammaisuuden sosiaalisen mallin kehittämisessä on ollut vammaisjärjestö Union of Physically Impaired Against Segregation (UPIAS), joka on määritellyt vammaisuuden yhteiskunnan näkökulmasta. Yhteiskunta vammauttaa ihmisiä, eivät heidän vammansa. (Reinikainen, 2007; Vehmas, 2005.)

Vammaisuuden sosiaalinen malli pohjautuu käsitykseen, jossa yhteiskunnalliset muutokset ovat seurausta taloudellisista tekijöistä, ei ihmisten eteenpäin vievistä arvoista ja ideoista (Vehmas, 2005). Mallissa pyritään korostamaan vammaisten osallisuuden ja osallistumisen sosiaalisten esteiden poistamista ja yhteiskunnan vastuuta siitä (Owens, 2014). Vammaisuuden käsitettä voidaan lähestyä kahdesta näkökulmasta. Sosiaaliset esteet rajoittavat vammaisten ihmisten toimintaa, jolloin tämä aiheuttaa vammaisten ihmisten syrjintää ja pois sulkemista yhteisöllisestä osallistumisesta. Toinen näkökulma tuo esille vammaisuuden seurauksena yhteiskunnan vammattomien ihmisten toiminnasta, joka rajoittaa vammallisten ihmisten elämää. Tämä ilmenee sosiaalisissa rakenteissa, organisaatioissa, ammatillisissa käytännöissä sekä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Vehmas, 2005.) Urheilutoiminta voi usein olla vaikuttava tekijä sosiaalisen mahdollisuuden luomisessa vammaisille henkilöille (Cassese & Raiola, 2017).

Vammaisuuden sosiaalinen malli on saanut myös kritiikkiä osakseen, sillä sen koetaan määrittelevän vammaisuus liikaa sosiaalisuuden kokonaisuutena. Malli tulisikin nähdä erilaisten lähestymistapojen kautta vammaisuuden käsitteen ymmärtämisessä. (Lang, 2001.) Tällä hetkellä vammaisuuden sosiaalisessa mallissa ei ole toiminnallista rakennetta, joka selittäisi vammaisuuden kokemuksen erilaisia tapoja esimerkiksi asenteiden ja stereotyyppien kautta. Malli jättää huomiotta erilaiset vammaisuuden kokemukset, mikä vahvistaisi käsitystä vammaisesta henkilöstä yksilönä eikä joukkona. (Owens, 2014.)

Kaikille avoimien liikuntapalvelujen tavoitteena on, ettei ketään suljeta liikunnan ulkopuolelle erilaisuuden vuoksi, vaan kaikki saavat mahdollisuuden harrastaa liikuntaa (Rintala ym., 2012). Vammaisuuden sosiaalisen mallin näkökulmasta yksilön vamman tai sairauden ei tulisi olla esteenä liikunnalle ja liikkumiselle. Liikunnan näkökulmasta kyse on ympäristöstä, joka rajoittaa henkilön mahdollisuuksia osallistua tasavertaisesti liikuntayhteisöissä. Mallin pohjalta on alettu kehittää erillisten soveltavan liikunnan palvelujen rinnalle kaikille avoimia liikuntapalveluja. Kaikille avoimilla liikuntapalveluilla halutaan lisätä mahdollisuuksia valita itselleen sopiva tapa harrastaa liikuntaa. (Saari, 2009.) Esimerkiksi kesällä 2016 liikunnan aluejärjestöt järjestivät kaikille avoimia lasten liikuntaleirejä, jota Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU tuki toiminnallaan, jotta heillä olisi valmiudet ottaa mukaan leireille erityistä tukea tarvitsevia lapsia (Vammaisurheilu, 2016). Soveltavan liikunnan lähtökohtana pidetään turvallisen ilmapiirin ja oppimisympäristön luomista, jossa on mahdollisuus saada onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia, näyttää tunteita ja saada kannustusta. (Rintala ym., 2012.)

Rajallisten taloudellisten resurssien vuoksi on pakko tehdä valintoja mihin tai kenelle varoja suunnataan. Yhtenä näkökulmana kehitysvammaisten nähdään tuottavan yhteiskunnalle enemmän kustannuksia, kuin heillä on mahdollisuutta antaa takaisin yhteiskunnalle. (Vehmas, 2005.) Yhteiskunnassa vallitsevat arvot vaikuttavat vammaisten ihmisten mahdollisuuksiin osallistua liikuntaan yhdessä muun väestön kanssa. Yhteiskunnan esteettömyyden, asenteiden ja lainsäädännön tulisi tukea vammaisten henkilöiden osallisuutta kaikilla elämän osa-alueilla, jolloin myös kaikille avoimia liikuntapalveluita tulisi olla tarjolla. (Rintala ym., 2012.) Suomalainen yhteiskunta on kuitenkin rakentunut tasa-arvon periaatteita noudattavaksi, jolloin yksilöille on mahdollistettava tasavertaiset toimintavaihtoehdot ja mahdollisuudet sekä osuus niistä taloudellisista resursseista, joita harrastustoimintaan käytetään (Vehmas, 2005).

2.3 Soveltava liikunta

Kaikille avoin liikunta merkitsee laaja-alaista tasa-arvoa liikuntakulttuurissa, jolloin jokaisella on mahdollisuus osallistua liikuntaan valitsemallaan tavalla. Yhdenvertaisuutta kaikille avoimen liikunnan näkökulmasta tarkastellaan vammaisten ja vammattomien mahdollisuudella harrastaa liikuntaa. Yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon alueellinen, koulutuksellinen ja kulttuurinen tasa-arvo sekä sukupuolten, urheilulajien ja eri vammaisryhmien välinen yhdenvertaisuus palveluiden järjestämisessä (Rintala ym., 2012). Tässä tutkimuksessa kaikille avoimen liikunnan- käsitteellä pyritään lisäämään ymmärrystä siitä, että kaikille avoimella liikunnalla tarkoitetaan tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua yleisiin harrastusryhmiin yhdessä vammattomien kanssa.

Erityisryhmät liikunnassa ovat lasten ja nuorten kanssa yhtä suuri liikuntapalvelujen kohderyhmä (Kyllönen, 2017). Vammaisten lasten ja nuorten liikuntatarjonnasta vastaavat kunnat, kaupungit, osa lajiliitoista, vammaisurheilujärjestöt ja muut urheilujärjestöt. Vammaiset lapset ja nuoret voivat olla hyvin eriarvoisessa asemassa harrastusmahdollisuuksien ja urheiluseurojen toimintaan osallistumisessa. Erityisesti pienillä paikkakunnilla tarjontaa on vähän tai ei ollenkaan, jolloin harrastusmahdollisuudet voivat olla kaukana. (Armila & Torvinen, 2017).

Kaikille avoimen liikunnan näkökulmasta kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallistumisen mahdollistavia tekijöitä ovat avustajat. Avustajan tarve liittyy usein kaikkiin liikuntalajeihin, mutta avustajaresurssit sekä kehitysvammaisen lapsen tai nuoren mahdollisuudet avustajaan vaihtelevat. (Armila & Torvinen, 2017.) Harrastusmahdollisuuksien esteenä voidaan lisäksi nähdä sopivien ryhmien puute, esteettömät ja turvalliset olosuhteet, osaavat valmentajat, sekä varusteet ja apuvälineet. Harrastamista rajoittavat tekijät ovat usein ympäristöstä johtuvia ulkoisia esteitä. Harrastuksen kustannukset sekä kokemus ennakkoluuloista ja syrjinnästä voivat estää myös osallistumista urheiluseurojen toimintaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.)

Soveltavalla liikunnalla tarkoitetaan sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista (Soveltava liikunta ry). Soveltavan liikunnan piiriin kuuluu Suomessa noin 20-25 % väestöstä (Korkiala, 2015; Ala-Vähälä & Rikala, 2014). Soveltavan liikunnan piiriin kuuluvista on kuitenkin vaikea antaa tarkkaa arviota, sillä osa ihmisistä lukeutuu useampaan soveltavan liikunnan alaryhmään (Ala-Vähälä & Rikala, 2014). Nämä ihmiset tarvitsevat sairauden, vamman, sosiaalisen tilanteen tai muun toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi liikunnassa soveltamista tai erityisosaamista. Erityisesti toimintakyvyltään heikentyneet, iäkkäät, vammaiset ja pitkäaikaissairaajat henkilöt kuuluvat soveltavan liikunnan piiriin. (Kyllönen, 2017.)

Soveltavalla liikunnalla tiedetään olevan paljon positiivisia vaikutuksia. Liikunnalla on fyysisten vaikutusten lisäksi myös emotionaalisia, tiedollisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Liikunta lisää sosiaalisia kontakteja ja kehittää ryhmässä olemisen taitoja yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kautta. (Alaranta, 2008.) Liikunnan mahdollistamat myönteiset kokemukset ovat yhteydessä minäkäsityksen ja identiteetin muodostumiseen. (Matarma, 2012.) Lisäksi liikunta edistää rohkeuden ja itsensä hallitsemisen tunteita ja lisää vapaa-ajan mielekkyyttä. (Alaranta, 2008.) Liikunta on yhteydessä kognitiiviseen suoriutumiseen, jolloin se tukee esimerkiksi muistin toimintaa (Rintala ym., 2012; Rajala ym.2010). Liikunnan ja liikkujan turvallisuuden takaamiseksi on tiedettävä erityisryhmien rajoitteet harrastustoiminnassa. Soveltavan liikunnan tehtävä on löytää mahdollisuudet liikunnan toteuttamiseksi rajoitteista riippumatta. (Mälkiä & Rintala, 2002.)

Soveltavan liikunnan tutkimukseen ja keskusteluun liittyvät olennaisesti termit integraatio ja inklusio. Näillä käsitteillä tarkoitetaan erityistarpeita omaavien henkilöiden toiminnan lähentymistä yleisiin liikuntapalveluihin. (Saari, 2011) Kaikille avoimen liikunnan toteutumisen kannalta yhteiskunnassa tulisi liikunnan toimijoiden oppia tunnistamaan liikunnasta syrjäyttäviä tekijöitä ja huomioimaan erilaisuus (Rintala ym., 2012). Integraatiossa yksilö nähdään

toimenpiteiden tai sopeuttamisen kohteena, jossa erillisestä pyritään siirtymään yleiseen (Saari, 2005).

Inkluusio on jatkuva prosessi soveltavassa liikunnassa, jolla pyritään vammaisten henkilöiden osallisuuteen liikuntajärjestöissä. Ihmisen määrittely sairauden, vamman tai toimintakyvyn näkökulmasta eivät kehitä laaja-alaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä. (Saari & Sipilä, 2018.) Inkluusio kaikille avoimen liikunnan näkökulmasta on keskustelua tasa-arvosta, moniarvoisuudesta ja suvaitsevaisuudesta. Kaikille avoimessa liikunnassa merkityksellistä on kiinnittää huomio olosuhteisiin, ympäristöihin ja toimenpiteisiin, jotka sulkevat jonkun pois yhteisestä toiminnasta. Inklusion periaate kaikille avoimessa liikunnassa on luoda sellaisia palveluita, joissa vammaiset ja vammattomat harrastajat liikkuvat yhdessä toimintakyvyn, tason tai motivaation mukaan hyödyntäen avointa, soveltavaa ja rinnakkaista liikuntaa sekä käänteistä integraatiota. (Saari, 2005.) Inklusiivisen harrastustoiminnan kehittäminen urheiluseuroissa on pitkäjänteistä ja hidasta työtä. Samanaikaisesti tulee pystyä vaikuttamaan useisiin eri tekijöihin esimerkiksi toimintaympäristöihin, palvelujen tarjoajiin, koulutuksiin ja urheiluseurojen toimijoihin. (Valtion liikuntaneuvosto, 2015.)

3 LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUS

3.1 Näkökulmia osallisuuteen

Osallisuus on liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista, yhteisyyttä ja yhteensopivuutta. Osallisuus on mukaan ottamista, osallistumista, vaikuttamista ja demokratiaa. Osallisuus on jotain mikä tapahtuu ihmisten välillä katseissa, liikkeissä, kosketuksessa ja kielessä, jolloin sen mittaaminen on haasteellista, mutta käsitteenä se kokoo useita määritelmiä ja lähestymistapoja. (Isola ym, 2017.) Osallisuus tarkoittaa kaikkien lasten ja nuorten osallistumista ja kaikenlaisen syrjinnän poistamista (Kiuppis, 2016). Osallisuus, osallistuminen ja kannustus ovat kehitysvammaisten lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistäjiä (Armila & Torvinen, 2017).

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2017) puolestaan määrittelee osallisuuden tunteena, joka syntyy ihmisen ollessa osallisena jossakin yhteisössä. Osallisuus näkyy yhteisöissä arvostuksena, tasavertaisuutena, luottamuksena, sekä mahdollisuutena osallistua ja vaikuttaa omassa yhteisössä. Yhteiskunnallisella tasolla osallisuus tarkoittaa ihmisen mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta. (Isola ym., 2017.)

Lasten ja nuorten osallisuuden lähtökohtana voidaan pitää Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimusta lasten oikeuksista (1989). Sen 12. ja 13. artiklan mukaan lapsella on oikeus osallisuuteen, vapaasti ilmaista oma mielipiteensä, tulla kuulluksi ja saada tietoa häntä koskevista asioista ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla. (Yleissopimus lasten oikeuksista, 1991.)

Yhdistyneiden Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevalla yleissopimuksella (2006) pyritään takaamaan vammaisille tasapuolinen kohtelu kaikilla elämän osa-alueilla sekä yhdenvertaisen kohtelun periaate. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista toimii myös muutoksen edelläkävijänä asenteisiin ja käsityksiin vammaisuudesta ja vammaisten henkilöiden asemasta yhteiskunnassa. (Mahlamäki, 2015.) Sopimuksen 9. artiklan mukaan keskeisimpiä edellytyksiä vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiselle,

yhdenvertaisuuden takaamiselle ja yhteiskunnallisten osallistumismahdollisuuksien turvaamiselle on esteettömyys. Tällä tarkoitetaan sekä fyysistä esteettömyyttä että sosiaalista esteettömyyttä. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016.) Sopimuksen tavoitteena on turvata vammaisten ihmisten mahdollisuudet aktiiviseen ja osallistuvaan elämään. Vammaisyleissopimus antaa mahdollisuuden valita yleisen kaikille suunnatun ja erityisryhmien harrastustoiminnan väliltä (Kyllönen, 2017; Korkiala, 2015). Itseään koskeva päätöksen teko, kuulluksi tuleminen ja vastavuoroiset sosiaaliset suhteet ovat osallisuuden ilmentymiä (Isola ym., 2017). Liikunnan saavutettavuus voidaan nähdä ihmisoi-keuksiin ja tasa-arvoon liittyvänä kysymyksenä, jota tukee vuonna 2015 voimaan tullut uusi liikuntalaki, joka korostaa liikunnan tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua (Korkiala, 2015; Liikuntalaki, 2015).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen osallisuutta Hartin (1992) porrasmallin sekä Shierin (2001) viiden tason osallisuuden mallin mukaisesti, joissa osallisuutta tarkastellaan lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen kautta (Shier, 2001). Shierin (2001) osallisuuden malli pohjautuu Hartin (1992) osallisuuden porrasmalliin. Tämän tutkimuksen kannalta osallisuuden määrittäminen on tärkeää, jotta sen toteutumista ja mahdollisuuksia kehitysvammaisten lasten ja nuorten urheiluseuratoiminnassa voidaan tutkia.

Osallisuutta voidaan tarkastella Hartin (1992) kehittämän lasten osallisuuden porrasmallin mukaan. Malli pohjautuu Arnsteinin (1969) kehittämään osallisuuden portaisiin, joka kuvastaa yhteiskunnallisen osallistumisen kehittymistä. Hartin mallissa lasten osallisuuden taso määräytyy sen mukaan, kuinka paljon lapsille annetaan tietoa toiminnasta, ja kuinka paljon heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaan. Lisäksi mallissa osallisuus määräytyy toiminnan suunnittelun ja toteutuksen mukana olemisessa. (Turja, 2010.) Malli koostuu kahdeksasta portaasta ja ne kuvaavat lasten osallisuuden toteutumisen tasoja (kuvio 1).

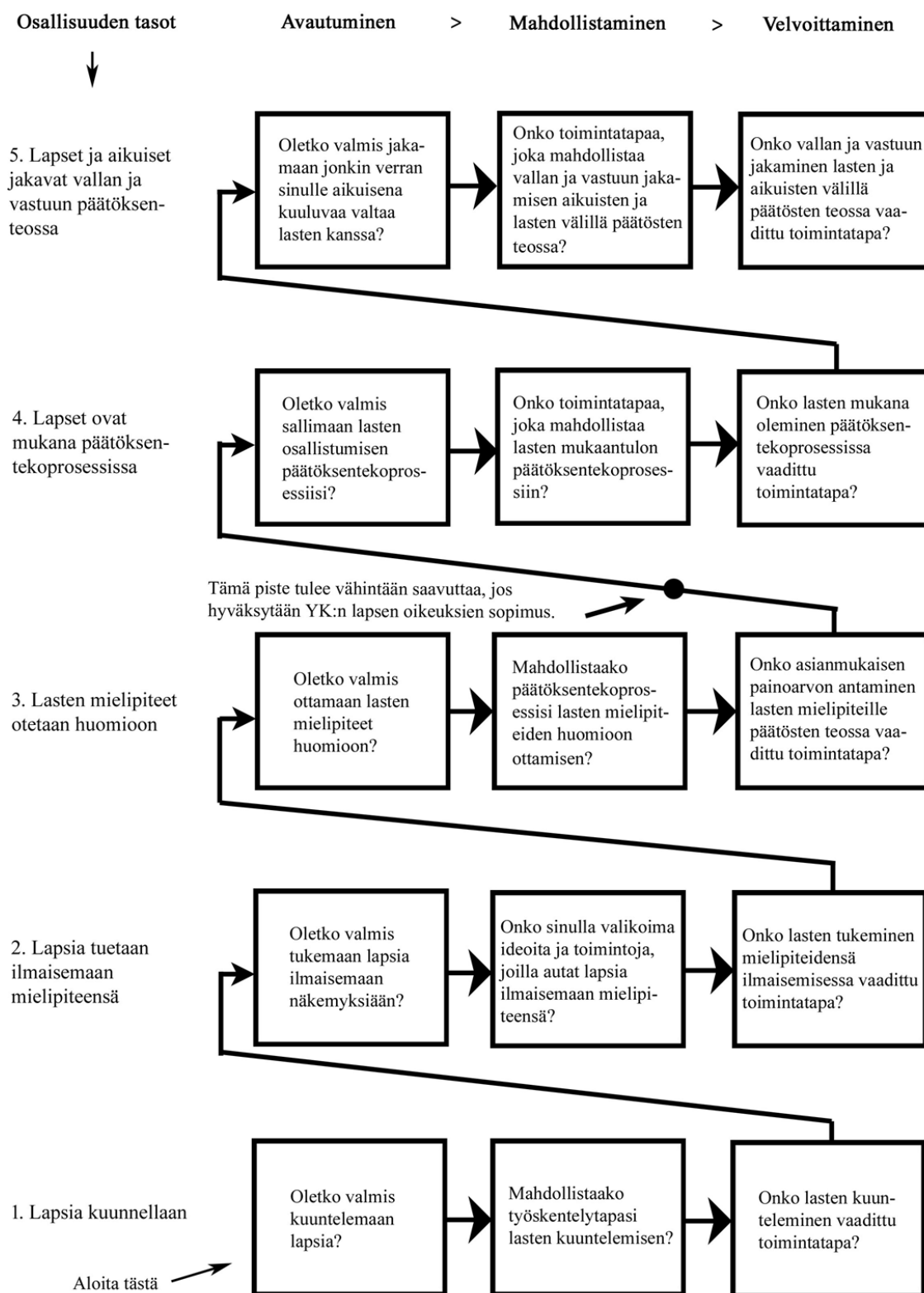

Kuvio 1. Osallisuuden tikapuut-malli (Hart, 1999, Eskelin & Marttilan, 2013 mukaan).

Mallin kolme alinta porrasta eivät varsinaisesti kuulu osallisuuteen, koska niissä korostuu aikuisen tarkoitusperistä lähtevä toiminta. Ensimmäiset kolme porrasta ovat lasten ajattelun ja sanomisien manipulointi, tunnelman luonti lasten osallistumisella ja lasten muodollinen kuunteleminen. (Hart, 1992; Turja, 2010.) Seuraavilla portailla lasten vaikutusvalta kasvaa ja heidän mielipiteensä otetaan laajemmin huomioon. Portaita edetessä lapset tulevat tietoisemmiksi toiminnasta ja sen tarkoitusperistä. Ylimmillä portailla lapset ovat tasavertaisesti mukana päätöksenteossa sekä toiminnan suunnittelussa. Lisäksi huomioidaan aikuisen ja lapsen keskinäistä toimijuutta ja vuorovaikutusta. (Turja, 2010.)

Shier (2001) on luonut Hartin (1997) osallisuuden portaikon pohjalta osallisuuden tasomallin, jossa osallisuutta tarkastellaan aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen kautta. Malli koostuu viidestä eri osallisuuden tasosta, jotka on lisäksi jaoteltu kolmeen eri sitoutuneisuuden asteeseen (kuvio 2). (Shier, 2001.)

Kuvio 2. Shierin osallisuuden tasomalli (Shier, 2001; Dahlström & Heinonen, 2017).

Osallisuuden polun ensimmäinen taso on lasten kuunteleminen. Lapsella tulee olla mahdollisuus ilmaista itseään ja saada asialleen aikuisen huomio. Tällä tasolla aikuisen tulee olla valmis kuuntelemaan ja muutoksen tulee näkyä koko organisaatiossa, jotta seuraavalle tasolle voidaan siirtyä. Toisella tasolla lapsia tuetaan ilmaisemaan oma mielipiteensä. Aikuisen tulee positiivisesti kannustaa lapsia mielipiteiden esittämiseen ja kiinnittää huomiota siihen, mitkä tekijät voivat estää lapsen mielipiteiden esille tuomisen. Tämä taso edellyttää aikuiselta tehokkaita viestintätaitoja vammaisten lasten ja nuorten kanssa toimiessa. Kolmas taso on lasten mielipiteiden huomioonottaminen. Tämä osallisuus aste voidaan nähdä pakollisena YK:n lastenoikeuksien yleissopimuksen perusteella. Lasten mielipiteiden huomioonottaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki päätökset olisi tehtävä lasten toiveiden mukaisesti, vaan aikuisen tulisi perustella mitä näkemyksiä toteutetaan käytännössä. Neljännellä tasolla lapset ovat mukana päätöksentekoprosessissa. Tällä tasolla aikuinen ja lapsi kommunikoivat päätettävästä asiasta, jolloin aikuinen ottaa aktiivisesti huomioon lasten näkemykset sekä tukee lapsia niiden esittämisessä. Toiminnassa pyritään demokratiaan ja osallisuuden tavoitteena on lasten sitouttaminen tehtyihin päätöksiin yhdessä aikuisen kanssa. Viidennellä tasolla lapset jakavat valtaa ja vastuuta. Neljännen ja viidennen tason välinen ero on vähäinen, mutta ero muodostuu vastuun jakamisesta aikuisten ja lasten välillä. Aikuisen on jaettava valtaa ja vastuuta yhdessä lasten kanssa ja tuettava heitä vastuun kantamisessa. Tällä ei kuitenkaan pyritä painostamaan lapsia ottamaan vastuuta, jos heidän kehitystasonsa ei mahdollista sitä tai jos he eivät halua. (Shier, 2001.)

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset sitouttavat ihmisiä liikuntaan ja sitä järjestävään tahoon. Liikunnan ja harrastusten näkökulmasta osallisuuden tavoitteita ovat elämänhallinnan edistäminen, sosiaalisten suhteiden vahvistaminen, terveellisten elämäntapojen vahvistaminen sekä vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. (Korkiala, 2015). Osallisuus ja osallisuuden kokeminen vaativat, että ryhmästä muodostuu yksilölle merkittävä ja turvallinen yhteisö, jonka kehitykseen on mahdollista päästä vaikuttamaan (Pirnes & Tiihonen, 2010). Mietittäessä lasten ja nuorten osallisuutta urheiluseuroissa on hyvä huomioida, että

urheilun harrastaminen on vapaaehtoista. On tärkeää huomioida, että osallistumattomuus ei ole yhtä kuin sosiaalinen syrjintä, koska kaikki eivät halua harrastaa urheilua riippumatta siitä ovatko he vammaisia vai ei. (Kiuppis, 2016.)

Osallisuuden kannalta merkityksellistä urheilutoiminnassa ja harrastusmahdollisuuksissa on, että jokaiselle lähestymistavalle annetaan merkitys ja pätevyys oli kyseessä erilliset erityisryhmät tai integrointi. Vammaisten henkilöiden osallisuus urheilutoimintaan voidaan nähdä toteutuvan heidän henkilökohdastaisten mieltymysten, toiveiden ja valintojen kautta. Urheilutoiminnassa vammaisella henkilöllä tulisi olla mahdollisuus valita erityisryhmille tai kaikille suunnatuista liikuntaharrastuksista. (Kiuppis, 2016.) Saaren (2015) tutkimusraportin tarkoituksena on kuvata urheiluseurojen järjestämää erityisliikuntaa ja vammaisurheilua. Raportin mukaan noin 50 % tutkimuksessa mukana olleista urheiluseuroissa ilmoitti, että seuran toiminnassa on mukana erityisryhmiin kuuluvia liikkujia, harrastajia tai vammaiskilpaurheilijoita. Suurimmaksi haasteeksi osallisuuden toteutumisessa tavallisten urheiluseurojen toiminnassa nähtiin ohjaajien ja valmentajien vähäisyys, ajan puute, ohjaajien osaamattomuus ja avustajien puute. Lisäksi esille nousi urheiluseurojen osaamattomuus tiedottaa ja markkinoida toimintaa erityistä tukea tarvitseville. (Saari, 2015a.) Keskeinen edellytys osallisuudelle toteutumiseksi on tieto olemassa olevista harrastusmahdollisuuksista (Armila & Torvinen, 2017).

3.2 Sosiaalinen osallisuus

Sosiaalinen osallisuus on laaja ja moniulotteinen käsite, jota käytetään yleisemmin syrjäytymisen vastakohtana. Sitä voidaan lähestyä erilaisista näkökulmista, mutta sen juuret ovat yhteiskuntatieteellisissä teorioissa. (Leemann ym., 2015.) Urheilun voidaan nähdä lieventävän sosiaalista syrjäytymistä elämän eri osa-alueilla (Haudenhuyse, 2017).

Sosiaalinen osallisuus voidaan kuvata sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyväksi tunneperäiseksi, henkilökohtaiseksi tai subjektiiviseksi ilmiöksi. Keskeistä sosiaalisessa osallisuudessa on tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön

tai yhteiskuntaan sekä mahdollisuus vaikuttaa oman elämän kulkuun. Sosiaalisen osallisuuden kokemuksellista tunnetta voidaan edistää ulkopuolelta, mutta ei määrätä. (Leemann ym. 2015.) Osallisuuteen liittyvät rajoitukset urheiluseuroissa nähdään liittyvän fyysisen ja sosiaalisen ympäristön esteiden aiheuttamiksi. Sosiaalisen ympäristö voi rajoittaa osallisuuden toteutumista erityisesti asenteiden kautta. (Kiuppis, 2016.) Sosiaalista osallisuutta voidaan pyrkiä lisäämään vähentämällä sosiaalista syrjäytymistä ylläpitäviä asenteita ja käyttäytymistä (Haudenhuyse, 2017).

Konkreettisesti toiminnassa sosiaalinen osallisuus on kuulumisen tunteen lisäksi myös toimintaa (Kohonen & Tiala, 2002; Leemann ym., 2015). Urheilu tarjoaa keinon edistää kehitysvammaisten ihmisten sosiaalista osallisuutta. Urheilullisen taidon kehittämisen ohella harrastustoiminta tarjoaa mahdollisuuden keskustella ikäistensä kanssa ja osallistua urheiluseuran toimintaan. (McConkey, Dowling, Hassan & Menke, 2012.)

Koulutuksen osallisuuskeskustelut toimivat tärkeimpänä viitekehyksenä myös osallisuudelle urheilussa. Urheilusta, vammaisuudesta ja osallisuudesta keskusteltaessa viitataan usein koulutuksessa ja opetuksessa käytettyihin malleihin. Edelleen on kehitettävää siinä, missä määrin ja miten kouluissa toimivaa osallisuuden periaatetta voidaan hyödyntää urheilutoiminnassa, koska toiminnallisesti ne eivät ole vastaavia. (Kiuppis, 2016.)

Urheilu ei pelkästään liity sosiaaliseen osallisuuteen vaan myös fyysiseen hyvinvointiin ja itsetuntoon, jolloin on tärkeää ymmärtää se oikeutena. Urheilutoiminnassa tärkeänä tavoitteena on auttaa vammaisia lapsia ja nuoria tekemään itsenäisen valinta osallistua urheiluun haluamallaan, tavalla ja kenen kanssa he haluavat osallistua. (Kiuppis, 2016.) Tutkimuksen mukaan vammaiset urheilijat saavuttavat korkeamman itsetunnon ja autonomian kuin sellaiset, jotka eivät ole harrastustoiminnassa mukana. Tämän nähdään merkittävästi vaikuttavan sosiaaliseen osallisuuteen positiivisesti. (Palma & Tafuri, 2016.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen tehtävänä on kuvata kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta sekä liikunnallisen tasa-arvon toteutumista urheiluseuroissa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka osallisuus toteutuu kehitysvammaisten lasten ja nuorten valmentajien näkökulmasta urheiluseuroissa sekä millaisia keinoja käytetään osallisuuden tukemisessa ja liikunnallisen tasa-arvon edistämässä.

Tutkimustehtävän pohjalta muodostettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miten valmentajat kuvailevat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta urheiluseuroissa?
2. Mitkä tekijät valmentajien mukaan mahdollistavat kehitysvammaisten lasten ja nuorten liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta urheiluseuroissa. Haastattelun avulla pyrin selvittämään kehitysvammaisten lasten ja nuorten valmentajien käsityksiä osallisuudesta sekä liikunnallisesta tasa-arvosta urheiluseuroissa ja heidän harrastusryhmissänsä.

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen kohteena olivat urheiluseurojen valmentajien kuvaukset kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta, joten koin laadullisen tutkimuksen menetelmät tähän tutkimukseen sopiviksi. Kuten yleisesti laadullisessa tutkimuksessa, tavoitteenani on kohteen kokonaisvaltainen tutkiminen ja todellisen elämän kuvaaminen. Laadullinen tutkimus mahdollistaa ilmiön syvällisemmän tarkastelun (Kananen, 2014.)

Kvalitatiivinen tutkimus kattaa joukon erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä. Keskeisiä kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettäviä tutkimusmetodeja ovat haastattelu, havainnoiminen, tekstianalyysi ja litterointi. Kvalitatiivinen tutkimusote sopii tutkimukseen, jossa ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista ja yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. (Metsämuuronen, 2001.) Pääosassa tässä tutkimuksessa ovat tutkimuskohteina olevien henkilöiden omat tulkinnat osallisuudesta ja liikunnallisesta tasa-arvosta. Tutkimuksessa tarkoituksena on ymmärtää paremmin kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista urheiluseurojen valmentajien näkökulmasta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, jolloin tieteellisyyden kriteeri ei perustu määrään vaan laatuun. Yksittäisestä havaintoyksiköstä pyritään saamaan mahdollisimman paljon irti, jolloin myös aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. (Kananen, 2014.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskeisessä asemassa on

yleensä osallistuminen sekä pyrkimys tavoittaa tutkittavien oma näkökulma. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää tutkimusvaiheiden mukana prosessin omaisesti aineistonkeruun, analyysin, tulkinnan ja raportoinnin vaiheissa. (Eskola & Suoranta, 2014; Hirsjärvi ym., 2003.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on osa tutkimusprosessia, sillä tutkimukseen liittyy suora kontakti tutkittavan ja tutkijan välillä. Tutkija pyrkii ymmärtämään ja selittämään ilmiötä tutkimusprosessin edetessä. (Kananen, 2014.)

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Lähestyin tutkimukseen osallistujia lähettämällä sähköpostia urheiluseuroihin eri puolelta Suomea ja eri lajien edustajille. Urheiluseuroilta sain yhteystietoja mahdollisesti sopiviin haastateltaviin. Tutkimuksesta kiinnostuneet olivat suoraan yhteydessä minuun. Sähköpostiviestissä kerroin tutkimukseni aiheesta ja tavoitteesta. Sähköpostiviestin käyttäminen mahdollisti haastateltavien vapaaehtoisen osallistumisen tutkimukseen. Tarkoitukseni oli saada haastateltavaksi valmentajia, joiden ryhmässä harrastaa kehitysvammaisia lapsia ja nuoria.

Tutkimukseeni osallistui kahdeksan urheiluseuroissa toimivaa valmentajaa kuudesta eri kaupungista ja viidestä eri maakunnasta. Osallistuneista kaksi oli miehiä ja kuusi naisia. Iältään he olivat tutkimushetkellä 22-53-vuotiaita. Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla valmentajilla oli erilainen koulutustausta. Osallistujista yksi oli liikuntaneuvoja, yksi ammattivalmentaja, kolme fysioterapeuttia, yksi tanssija, yksi aloittamassa valmentajan ammattitutkintoa lukiotaustalta ja yksi valmistumassa liikunnanopettajaksi. Osallistujista osa työskenteli seuroissa päätoimisesti, osa muun työn tai opintojen ohessa. Koulutus soveltavaan liikuntaan vaihteli yksittäisistä kursseista erityispedagogiikan ja erityisliikunnan opintoihin. Osallistujien valmennuskokemus seuroissa vaihteli 1 vuodesta 20 vuoteen. Yksi haastateltavista ei toiminut pääsääntöisesti valmennuksessa mukana, mutta

työskenteli seurassa. Mukana oli valmentajia hiihdon, salibandyn, uinnin, tanssin, voimistelun, yleisurheilun sekä kaksi rytmisen voimistelun puolelta. Haastateltavien ryhmistä kuusi toimi erillisenä erityisliikunnan ryhmänä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille ja kaksi yleisenä ryhmänä, jossa kehitysvammaisen lapsi ja nuori ovat integroituneena. Tässä tutkimuksessa käytetään liikuntaharrastuksen ohjaajasta käsitettä valmentaja, sillä tutkimuksessa haastateltavien keskuudessa tuli esille molempia nimityksiä.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Valitsin tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska molemminpuolisen vuorovaikutuksen ansiosta haastateltavien näkemykset tulevat paremmin esille (Ruusuvuori & Tiittula, 2005). Keräsin aineiston haastattelemalla urheiluseurojen valmentajia yksilöhaastatteluin. Jokaisessa tutkimuksessa haastattelulla on päämäärä, johon haastattelun kautta pyritään. Haastattelun avulla pyritään ymmärtämään ja saavuttamaan käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Kananen, 2014.) Tämän saavuttamista ohjaa tutkimuksen tavoite, joka tässä tutkimuksessa oli kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus sekä osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutuminen valmentajien näkökulmasta. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005.)

Haastattelu on joustava menetelmä, koska haastattelijalla on mahdollisuus tiedonhankinnan suuntaamiseen tilanteen vaatimalla tavalla. Haastattelijalla on mahdollisuus selventää ilmausten sanamuotoa sekä oikaista väärinkäsityksiä, mikä ei ole lomakekyselyssä mahdollista. Haastattelussa oleellisinta on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässäkin tutkimuksessa kysymyksiin oli mahdollista palata uudelleen sekä selventää kysymyksiä ja ilmauksia tarvittaessa. Haastattelussa pyritään kysymysten ja vastausten kautta rakentamaan kokonaiskuvaa, jolla saadaan tietoa tutkimusongelmaan liittyen (Kananen, 2014).

Yhtenä tärkeänä valintakriteerinä pidin haastattelun mahdollisuutta kerätä aineistoa haastateltavien omilla sanoilla, jolloin sekä haastattelijalla että

haastateltavalla on tietynlainen mahdollisuus muokata haastattelun etenemistä (Eskola & Vastamäki, 2007). Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltava tuottavat yhdessä aineiston. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä mahdollistaa haastateltavalle oman mielipiteen esille tuomisen sekä antaa mahdollisuuden kertoa omista kokemuksista. (Eskola & Vastamäki, 2007; Kananen, 2014.) Tässä tutkimuksessa aiheena olivat osallisuus ja liikunnallinen tasa-arvo, jolloin haastattelu aineistonkeruumenetelmänä mahdollisti haastateltavien oman tiedon ja kokemusten kerronnan. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä antaa mahdollisuuden valita haastateltaviksi henkilöitä, joilla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Käytin tutkimuksessa mahdollisuutta olla yhteydessä urheiluseuroihin saadakseni haastateltavia, joilla on tietoa ja kokemusta aiheesta.

Haastattelu toimii keskusteluna, joka kuitenkin tapahtuu tutkijan aloitteesta, ja jota tutkija johdattelee pyrkimyksensä selvittää haastateltavan ajatuksia (Eskola & Suoranta, 2014). Haastattelu rakentuu kysymysten ja vastausten varaan, jolloin haastattelijalla on tiedon kerääjän rooli ja vastaajalla tiedon antajan rooli (Ruusuvuori & Tiittula, 2005). Haastattelutilanteessa pyrin antamaan haastateltaville vapauden kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan.

Eskola ja Suoranta (2014) jakavat haastattelun neljään eri tyyppiin, joita ovat strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, temahaastattelu ja avoin haastattelu (Eskola & Suoranta 2014). Tässä tutkimuksessa käytin haastattelumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluissa kysyin samat kysymykset (ks. Liite 1) kaikilta haastateltavilta, mutta kysymysten järjestys ja sanamuodot vaihtelivat tilanteen mukaan. Tässä tutkimuksessa haastateltavat eivät saaneet haastattelukysymyksiä etukäteen. Haastattelut toteutin kolmen osalta tapaamisella ja viiden osalta videonvälityksellä. Haastattelut kestivät 30-62 minuuttia ja ne äänitettiin kahdella laitteella. Litteroitua aineistoa tuli 54 sivua.

5.4 Aineiston analyysi

Toteutin aineiston analyysin aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusaineistosta pyritään muodostamaan teoreettinen kokonaisuus aineistosta nousseiden analyysiyksiköiden mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistolähtöisessä analyysissa aiemmat tiedot, havainnot tai teoriat tutkittavasta aiheesta eivät ohjaa analyysin tekemisessä. Kuitenkin tutkimuksen teoreettinen viitekehys ohjaa käytäntöjä, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja aineistosta (Alasuutari, 2011).

Laadullisen aineiston analyysiin on olemassa lukuisia lähestymistapoja. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta urheiluseuroissa ei löydy kattavasti aikaisempia tutkimuksia, jolloin aineistolähtöinen analyysi on suositeltava menetelmä. (Elo & Kyngäs, 2008.) Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on saada tiivistetty ja laaja kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin tuloksena aineistosta syntyy ilmiötä kuvaavia luokkia. (Elo & Kyngäs, 2008; Kananen, 2014.)

Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä on järjestelmällinen tapa kuvata tutkittavaa ilmiötä (Elo & Kyngäs, 2008). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi nähdään kolmivaiheisena prosessina, johon kuuluvat aineiston redusointi, klusterointi ja abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkoi litteroitujen haastatteluaineistojen huolellisella lukemisella ja tekstin redusoinnilla eli pelkistämällä. Aluksi aineistosta poimittiin tutkimuksen kannalta kaikki olennainen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Elo & Kyngäs, 2008.) Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka perusteella aineistosta etsitään tutkimuskysymyksien avulla niitä kuvaavia ilmaisuja. Vastaavasti tutkimuskysymykset saivat lopullisen muotonsa aineiston pohjalta. Aineiston redusoinnilla alkuperäisilmaukset koottiin taulukkoon luokittelua varten ja niille luotiin sisältöä kuvaavat pelkistetyt ilmaisut. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Kuvio 3. kuvaa aineiston redusointia tutkimuksessani.

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
Ollaan haluttu madaltaa sitä kyn- nystä tulla yleisurheiluun mukaan	Mukaan toimintaan
Olis myös sitä, että me koetaan ole- vamme osa tätä koko seuraa	Olla osa seuraa
Sinne otetaan myös harrasteryh- miin ja otettais vaikka kilparyh- miin jos vain olisi tulijoita	Otetaan ryhmiin
On päässy mukaan noihin meidän mui- denkin ryhmien toimintaan	Mukaan muihinkin ryhmiin
Moni käy ensin kokeilemassa ja katto- massa sopiiko vai ei	Harrastuksen kokeileminen
Olisi oikeasti niitä mahdollisuuksia va- lita se harrastus mikä mua kiinnostaa	Mahdollisuus valita

Kuvio 3. Esimerkki aineiston redusoinnista.

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta nostetut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja niistä haetaan samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia ilmaisevia käsitteitä. Samaa ilmaisevat käsitteet ryhmiteltiin ja yhdistettiin luokaksi. Nämä luokat nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Kuvio 4. kuvaa aineiston klusterointia tutkimuksessani.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
Mukaan toimintaan	Urheiluseuraan kuuluminen
Olla osa seuraa	
Otetaan ryhmiin	Integroituminen yleisiin ryhmiin
Mukaan muihinkin ryhmiin	
Harrastuksen kokeileminen	Mahdollisuus valita harrastus
Mahdollisuus valita	

Kuvio 4. Esimerkki aineiston klusteroinnista.

Aineiston analyysi jatkui aineiston abstrahoinilla eli teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten tekemisellä. Muodostettuja alaluokkia ryhmiteltiin yläluoksi ja pääluokiksi. Luokittelua jatketaan niin kauan kuin se aineiston kannalta on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Elo & Kyngäs, 2008.) Tässä tutkimuksessa pääluokista muodostettiin yhdistävät luokat. Kuviossa 5. esitetään aineiston abstrahointia.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Urheiluseuraan kuuluminen	Urheiluseuran toimintaan osallistuminen	Osallistuminen
Integroituminen yleisiin ryhmiin		
Mahdollisuus valita harrastus	Vaikuttaminen itseä koskeviin asioihin	Vaikutusvalta
Kokemus mielekkyydestä	Kokemus merkityksellisyydestä	Kokemus merkityksellisyydestä
Kokemus tasavertaisuudesta		

Kuvio 5. Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija päättää tulkinnan kautta siitä, mitkä asiat sijoitetaan samaan luokkaan. Yhtenä haasteena analyysissä voidaan nähdä sen joustavuus, jolloin siihen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa. Tutkijan tehtävänä on arvioida, mitkä muunnelmat sopivat parhaiten tutkimuskysymyksiin. (Elo & Kyngäs, 2008.) Tässä tutkimuksessa aineistonanalyysiä ovat ohjanneet tutkimuskysymykset, mutta tutkijana pyrin antamaan tilaa aineistosta nousseille asioille. Aineiston koko analyysi löytyy liitteestä 2 ja 3.

5.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen eettisyydestä huolehdittiin tutkimusluvalla tutkijan ja tutkimukseen osallistuvien välillä. Selvitin tutkimukseen osallistuneiden urheiluseurojen valmentajien tutkimuslupa-asiat, jolloin haastateltavien oma henkilökohtainen suostumus riitti tutkimukseen. Tutkimusluvun lisäksi tutkittavat saivat tiedon tutkimuksen tavoitteista ja tietojenkäsittelystä. Tutkimuslupa ja tietosuojailmoitus on tehty Jyväskylän yliopiston ohjeiden mukaisesti. Tähän tutkimukseen osallistuneet valmentajat olivat tietoisia tutkimuksen vapaaehtoisuudesta, eikä tutkimukseen osallistumisesta saanut palkkiota.

Suojasin tutkimukseen osallistuneiden valmentajien henkilöllisyyden ja urheiluseurojen tiedot muuttamalla nimet ja poistamalla aineistoesimerkeistä viit-

taukset, joiden perusteella nämä olisi mahdollista tunnistaa. Valmentajat on nimetty satunnaisesti lajin mukaan yleisurheiluvalmentaja, uintivalmentaja, rytmisen voimistelun valmentaja1 jne. Haastatteluäänitteet ja litteroitu aineisto säilytettiin tietokoneella salasanojen takana, eikä aineistoa käsitelty julkisilla paikoilla.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset tutkimuskysymyksittäin. Ensimmäisessä alaluvussa vastataan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen koskien kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden kuvaamista. Toisessa alaluvussa vastataan toiseen tutkimuskysymykseen käsitellen osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon mahdollistavia tekijöitä urheiluharrastuksissa.

6.1 Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseuroissa

Tähän tutkimukseen osallistuneiden valmentajien mukaan kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseuroissa tarkoittaa osallistumisen, vaikutusvallan ja merkityksellisyyden kokemusta.

6.1.1 Osallistuminen

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus urheiluseuroissa on valmentajien mukaan osallistumista urheiluseuran toimintaan. Urheiluseuran toimintaan osallistumisen ajateltiin myös ehkäisevän ulkopuolelle jäämistä. Osallisuuden näkökulmasta tärkeänä pidettiin, että lapsi tai nuori on osa urheiluseuraa ja sen toimintaa. Urheiluseuroissa halutaan lisätä mahdollisuutta osallistumiselle tarjoamalla harrastustoimintaa eri lajeissa.

[Seurassa] on tosi pitkään pyörinyt kaikki noi urheilukoulut ja liikkarit mut siellä ei oo ollu tätä niinku erillistä soveltavan liikunnan ryhmää mikä ollaan sitten haluttu mahdollistaa että on pienempi kynnyks tulla sinne seuratoimintaan mukaan. (Yleisurheiluvalmentaja)

Urheiluseuroissa tukea tarvitseville lapsille ja nuorille on usein järjestetty oma erityisliikunnan ryhmä osana seuran harrastustoimintaa. Myös kehitysvammaiset lapset ja nuoret osallistuvat haastateltavien mukaan pääsääntöisesti erityisliikunnan ryhmiin. Integroituminen yleisiin harrastusryhmiin on kuitenkin mahdollista, mutta toteutuu harvemmin.

Seuroissa, joissa ei ole mahdollisuutta järjestää erillistä erityisliikunnan ryhmää, kehitysvammaisen lapsi ja nuori osallistuu yleisen ryhmän toimintaan mukaan. Myös kokemukset inklusiosta vaikuttavat siihen, miten erityisryhmän ja yleisen ryhmän toimintaan osallistuminen nähdään.

Että jos ei ois omaa ryhmää niin sitte kyllähän sieltäkin – on päässy mukaan noihin meidän muihinkin ryhmien toimintaa. (Salibandyvalmentaja)

Jos se lapsi ei oo niinku koulussakaan tai päiväkodissakaan, et jos on jossain erityiskoulussa esimerkiksi niin se on tavallaan looginen vaihtoehto tulla sinne erityisuintiryhmään jos ei oo kokemusta aiemminkaan inklusiosta. (Uintivalmentaja)

Erillistä erityisryhmää urheiluseuroissa perustellaan vertaisten kanssa toimimisella, turvallisuudella ja erityisen tuen tarpeilla. Valmentajat kokevat, että erityisryhmien pienempi lapsimäärä mahdollistaa paremmin turvallisuuden ja erityisen tuen tarpeiden huomioimisen ryhmissä.

Että on myös mahdollisuus siihen, että voi harrastaa ja toimia niinku vertaistensa kanssa. (Voimistelupalmentaja)

Tulee nää realiteetit kans täs vastaan, että uimahalli on kuitenkin sellanen ympäristö missä se turvallisuus asia on aika tapetilla. (Uintivalmentaja)

Lisäksi erillistä erityisryhmää urheiluseuroissa perusteltiin osallistumisen kautta. Erityisryhmiin osallistumalla on matalampi kynnyks tulla mukaan urheiluseurojen toimintaan. Tätä pidettiin lapsen ja nuoren sekä vanhempien kannalta osallisuutta lisäävänä tekijänä. Tukea tarvitseva lapsi yleisryhmässä vaatii valmentajien mukaan suunnitelmallisuutta ja ammattitaitoa ryhmässä, ettei inklusiosta tule käänteinen, jolloin lapsi jääkin toiminnan ulkopuolelle.

Pienempi kynnyks tosiaan ja sitte ku ne on tottunu käymään niissä kaupungin erityisryhmissä niin sieltä sitten pienempi kynnyks tulla kun ne tietää että se on suunnilleen samanlaista toimintaa. (Salibandyvalmentaja)

Ei sit tuu sellasta että me laitetaan vaan joku tukea tarvitseva lapsi yleisryhmään ja sitten siellä ei olekaan ammattitaitoista ohjaajaa. Siitä voikin tulla tälläinen käänteinen reaktio että hän jääkin sit ulkopuolelle mikä on täysin päinvastainen tavoite. (Yleisurheilupalmentaja)

Urheiluseuran toimintaan osallistuminen on myös harrastustoimintaan osallistumista, mikä tarkoittaa valmentajien mielestä kehitysvammaisen lapsen ja nuoren mahdollisuutta harrastaa liikuntaa, kuten muutkin ihmiset. Harrastuksen löytäminen, harrastuksessa käyminen ja harrastusryhmään kuuluminen kuvailtiin osallisuutena, mikä tulisi olla myös kehitysvammaisille lapsille ja nuorille mahdollista urheiluseuroissa. Kehitysvammaiset lapset ja nuoret tarvitsevat kuitenkin tukea tämän saavuttamiseen vanhemmilta sekä valmentajilta seurassa. Urheiluseuran toimintaan osallistumista nähtiin rajoittavan arki ja erilaiset terapiat, jotka voivat vaikuttaa harrastustoimintaan osallistumiseen.

Aika monen kehitysvammaisen lapsen perheessä se arki on niin hektistä, että välttämättä sitten niille iltoharrastuksille ei vaan riitä enää paukkuja. (Voimisteluvallmentaja)

Urheiluseuran toimintaan osallistuminen ei ole vain fyysistä ryhmässä mukana oloa. Pelkkä fyysinen samassa tilassa tai rakennuksessa harrastaminen ei valmentajien mukaan ole seuran toimintaan osallistumista, vaan siihen tarvitaan harrastusryhmien välistä toimintaa. Harrastusryhmien välinen yhteistyö toteutuu kuitenkin seuroissa vähäisesti, jolloin lasten ja nuorten liikunnan erityisryhmät koetaan irralliseksi toiminnaksi seuroissa. Valmentajat tuovat myös esille, etteivät kaikki seuran toiminnassa mukana olevat ole edes tietoisia erityisryhmän olemassaolosta.

Mulla on vähä sellane olo, että kaikki ei välttämättä ole edes tietoisia, että meillä on tällästä toimintaa. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallistumista urheiluseurojen toimintaan voi valmentajien mukaan rajoittaa harrastusryhmien ikähaarukka. Erityisliikunnan ryhmät ovat usein suunnattu lapsille. Valmentajat näkevät kuitenkin, että erityisryhmiin osallistumisessa on enemmän joustoa, kuin yleisissä ryhmissä.

Vähän tossa erityisryhmässä voidaan joustaa siitä [ikä], kun se avustaja on kuitenkin mukana. (Uintivalmentaja)

Siinä on se ikähaarukka mutta ollaan senkin suhteen löyhiä, että jos joku nyt soittas pääsiskö meidän seitsemän vuotias niin ei me sanottas että oota vuosi vaan että tervetuloa mukaan tutustumaan. (Yleisurheilvalmentaja)

Urheiluseuran toimintaan osallistumisessa ongelmana voi myös olla sopivan harrastusryhmän löytäminen. Harrastusryhmissä kehitysvammaiset lapset ja nuoret voivat tarvita erilaista tukea, sillä vammaisuuden aste voi olla hyvin vaihteleva. Haastatteluissa erityisesti nousi harrastusryhmän löytäminen, jos lapsen tai nuoren vamma on lievä. Useat seurat tarjoavat tutustumismahdollisuuden harrastustoimintaan ennen sitoutumista.

Vasta kuulin tälläisen kommentin että varsinkin jos on vähän niinku lievempi vamma niin sitten tuntuu niinku suuremmalta, haastavammalta löytää se oma harrastus jos ei halutakaan mennä sinne yleis ryhmään ja sit se tukea tarvitsevien ryhmä tuntuu niinku liian erilaiselta. (Yleisurheilvalmentaja)

Kokemus osallistumisesta syntyy harrastukseen osallistumisen lisäksi mukana olosta ja kuulluksi tulemisesta. Merkitykselliseksi valmentajat kokevat sen, että lapsi tai nuori pääsee mukaan harrastustoimintaan. Harrastustoiminta antaa kehitysvammaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuuden olla mukana harrastusryhmässä tasavertaisena jäsenenä. Myös vanhemmille lapsen tai nuoren harrastusmahdollisuus on tasavertaisuuden näkökulmasta merkityksellistä.

Meidänkin ryhmässä on kaikkien vanhemmat jossain vaiheessa sanonu että tää on ihanaa kun meidänkin lapsi voi sanoa että sillä on harrastus. (Voimistelvalmentaja)

Osallistuminen ja kuulluksi tuleminen harrastustoiminnassa toteutuu valmentajien mukaan lasten ideoiden huomioimisena. Kokemusten mukaan lapset myös osallistuvat toimintaan aktiivisemmin, kun saavat olla itse vaikuttamassa.

Osallisuuden kokemusta urheiluseuroissa lisää myös sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen harrastusryhmissä. Osallisuuden harrastustoiminnassa nähdään lisäävän myös ystävyyssuhteiden luomista. Tärkeänä valmentajat näkevät kuulumisen ryhmään, mikä näkyy erityisesti erityisryhmissä.

Lapsista on tullut kavereita keskenään, että nyt on niinku kavereita, joita kutsuu synttäreille. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Vaikka tuossaki isot ikäerot, mutta siellä on niin monen ikästä porukkaa niin se on sellane oma jengi kuitenkin (Salibandyvalmentaja)

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallistumista urheiluseurojen toimintaan pidetään tärkeänä. Osallistuminen nähdään kuitenkin toteutuvan erillisten erityisliikunnan ryhmien kautta, joita perustellaan erityisesti turvallisuuden näkökulmasta. Erityisryhmään koetaan olevan helpompi tulla, jolloin se lisää kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan. Myös sosiaalisten suhteiden ja ystävyyssuhteiden on koettu lisääntyvän harrastustoiminnan kautta muiden erityisryhmissä harrastavien kanssa.

6.1.2 Vaikutusvalta

Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuutta kuvailtiin itseä koskevien asioiden vaikuttamisena, erityisesti mahdollisuutena valita itselle sopiva harrastus sekä mahdollisuutena kilpaurheiluun. Valmentajat pitivät tärkeänä, että kehitysvammaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä hän haluaa harrastaa ja haluaako hän mahdollisesti kilpailla lajin parissa.

Olisi oikeasti niitä mahdollisuuksia valita se harrastus mikä mua kiinnostaa ja pääsis harrastamaan sinne minne haluaa. (Voimisteluvallmentaja)

Osallisuutta kuvailtiin myös valintojen tekemisenä. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten kohdalla osallisuus nähdään toteutuvan konkreettisesti valintojen tekemisenä. Valmentajien haastatteluista esille nousi myös lapsen ja nuoren sekä

hänen vanhempiensa mahdollisuus vaikuttaa siihen osallistuuko lapsi yleiseen ryhmään vai erityisliikunnan ryhmään.

Se on tavallaan enemmän lapsen ja hänen huoltajien päätös että haluaako kokeilla tavallisessa ryhmässä vai haluaako tulla sinne erityisuintiryhmään. Me ollaan pyritty tarjoamaan näitä molempia vaihtoehtoja. (Uintivalmentaja)

Jos ois semmone olo että meidän ryhmässä ei saiskaan tarpeeksi haasteita tai haluis oikeesti niinku perusrytmisestä vaihtaa lajia-niin meillä on ihan harrasteryhmiä ja sitten tosi monentasoisia kilparyhmiä, että kyllä mä uskon että se olisi mahdollista. Semmoista ei vaan oo vielä ollu. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Haastatteluissa esille nousi myös lasten ja nuorten mielipiteiden kuunteleminen. Vaikutusvaltaa kehitysvammaiselle lapselle ja nuorelle antaa toimijoiden pysähtyminen heidän äärelleen ja heidän mielipiteensä kuunteleminen ja hyväksyminen.

Tavallaan niinku meidän pitää kuunnella myös niitä, jotka kuuluvat niihin erityisryhmiin. (Voimisteluvallmentaja)

Vaikuttaminen itseä koskeviin asioihin nähtiin toteutuvan mahdollisuutena valita itselle sopiva harrastus sekä mahdollisuutena tehdä itseä koskevia valintoja ja päätöksiä harrastustoimintaan liittyen. Valmentajat toivat myös esille harrastustoiminnassa mukana olevien mielipiteiden kuuntelemisen.

6.1.3 Kokemus merkityksellisyydestä

Valmentajien kuvausten mukaan kehitysvammainen lapsi tai nuori on osallinen, kun hän osallistuu harrastusryhmän toimintaan ja hän saa tuntea harrastuksen merkityksellisyyden ja mielekkyyden itselleen. Osallisuuden kokemukseen liitetään myös tasa-arvoisuus ja tasavertaisuus harrastustoiminnassa. Urheiluseurojen valmentajat näkivät tasa-arvoisuuden ja tasavertaisuuden käsittävän harrastustoiminnassa eri asioita. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren tasa-arvo harrastustoiminnassa nähtiin olevan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja yhteiskunnallista.

Tasa-arvoisuus paitsi et se on niinku fyysistä niin se on myös henkistä ja sosiaalista ja alueellista ja yhteiskunnallista, että siellä on monta tasoa yksilöstä sinne yhteiskuntatasolle. (Voimisteluvälmentaja)

Se joka sitä ryhmää välmentaa niin osais eriyttää niin että jokainen voisi kokea olevansa tasavertainen vaikka tekee omalla tasollaan ja omilla tavoitteillaan. (Voimisteluvälmentaja)

Valmentajat toivat esille, että kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden toteutumisessa merkityksellistä on tasa-arvoisuuden ja tasavertaisuuden toteutuminen harrastusryhmissä. Haasteena tasa-arvoisuuden ja tasavertaisuuden toteutumisessa koettiin esimerkiksi mahdollisuudet osallistua pelitapahtumiin, koska harrastusryhmät ovat pieniä. Tasa-arvoa urheiluseuroissa haluttaisiin kuitenkin lisätä mahdollistamalla kehitysvammaisten lasten ja nuorten mukaan tulo lajiin sekä antamalla mahdollisuus kehittyä siinä lajissa niin pitkälle kuin mahdollista. Tärkeänä koetaan tarjota samanlaiset mahdollisuudet peleihin, esiintymisiin ja kilpailuihin kuin vammattomilla harrastajilla on.

Ei näin pienellä porukalla mikä meillä täällä on nii oo mahista niinku lähtee reissaamaan ja pelaamaan muita vastaan ku ei oo oikein muita joukkueita lähellä. (Salibandyvälmentaja)

Annetaan se mahdollisuus tulla lajiin mukaan ja siinä lajissa kehittyä niin pitkälle kuin haluaa että on ne mahdollisuudet niihin esiintymisiin ja kilpailuihin kuin missä tahansa muussakin ja muillakin. (Rytmissen voimistelun välmentaja 1)

Haastatteluissa nousi myös harrastuksen merkityksellisyys onnistumisen kokemusten ja pärjäämisen kautta. Kehitysvammaisille lapsille ja nuorille on tärkeää pärjätä jossain ja kokea onnistumisia. Harrastuksen parissa on mahdollisuus toteuttaa itselle merkityksellisiä asioita. Harrastuksen merkityksellisyyttä ja onnistumisen kokemuksia perustellaan myös oman tasaisen harjoittelun kautta. Valmentajat kokevat, ettei lapsi harjoitellessaan vammattomien lasten tai nuorten kanssa välttämättä saa onnistumisen kokemuksia vaan mahdollisesti enemmän epäonnistumisia. Epäonnistumista ja huonommuuden tunnetta pidetään osallistumista rajoittavana tekijänä. Myös

lapsi tai nuori itse voi kokea harrastamisen mielekkyyden ja merkityksellisyyden käänteisesti, jos harrastuksessa toiminta on itselle liian haastavaa.

Yksi pararatsastaja on mulle sanonu ettei hänen oo mitään järkeä lähteä hänen (vammaton kilparatsastaja) kanssa treenaamaan, koska ne menee niin eri tasoilla, että hänhän vaan kokisi epäonnistuvansa koko ajan. (Voimisteluvallmentaja)

Harrastuksen merkityksellisyys kehitysvammaisten lasten ja nuorten parissa nähdään myös aktiivisena osallistumisena ja sitoutumisena harrastustoimintaan. Osallistumisprosentti viikoittain harrastusryhmiin on korkea, jolloin myös valmentajat kokevat, että harrastukseen osallistuminen on lapsille ja nuorille tärkeää. Tästä johtuen seuroissa ei myöskään peruta erityisryhmien liikuntaa valmentajan sairastumisen vuoksi niin helpolla kuin esimerkiksi yleisiä ryhmiä.

Ei olla myöskään helposti peruttu, vaikka ohjaaja ei ois päässy niin ollaan hommattu sinne joku ohjaaja. Se on tosi tärkeetä niille lapsille se yksi kerta viikossa, että se on tosi iso kynnys, että ehkä muissa ryhmissä helpommin perutaan. (Salibandyvalmentaja)

Urheiluseuroissa pyritään tarjoamaan harrastusmahdollisuuksia erityisryhmille. Osallistumisen kautta tarjotaan kokemuksia ja pyritään lisäämään merkityksellisyyden tunnetta harrastustoiminnassa. Haastatteluissa yksi valmentaja nosti esille merkityksellisyyden siitä näkökulmasta, mitä vammaisen lapsi tai nuori voi antaa ryhmälle ja harrastustoiminnalle.

Halutaan pitää se silleen, että katotaan mitä osallistujasta, mitä hän voi antaa siihen toimintaan. (Tanssivalmentaja)

Liikuntaharrastuksen merkityksellisyys kehitysvammaiselle lapselle ja nuorelle tuli esille aktiivisen osallistumisen ja onnistumisen kokemusten kautta. Tasa-vertaisuus nähtiin toimimisena harrastusryhmissä omilla tavoitteilla. Tasa-arvon toteutumisessa liikuntaharrastuksissa vammattomiin lapsiin ja nuoriin verrattuna on kuitenkin vielä tehtävää. Koska harrastajamäärät ovat pienemmät, koetaan myös, ettei pystytä tarjoamaan samanlaisia mahdollisuuksia kuin vammattomille harrastajille.

6.2 Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon mahdollistavat tekijät

Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon mahdollistavat tekijät voidaan määrittää arvojen ja ympäristöön liittyvien tekijöiden kautta. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren liikunnallisen tasa-arvon mahdollistavia tekijöitä valmentajien kuvausten mukaan ovat arvot, jotka käsittävät asenteet kehitysvammaisuudesta, käsitykset ja periaatteet. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuutta mahdollistavat haastateltavien mukaan ympäristöön liittyvät tekijät, jotka valmentajien kuvausten mukaan ovat käytäntö, urheiluseurojen aktiivisuus ja yhteiskunnalliset tekijät.

6.2.1 Arvot

Asenteet. Valmentajien mukaan kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta harrastustoiminnassa mahdollistavat asenteet kehitysvammaisuutta ja osallisuutta kohtaan. Myönteiset ja hyväksyvät asenteet kehitysvammaisia kohtaan urheiluseuroissa mahdollistavat osallistumista seuran toimintoihin ja kuumista harrastustoimintaan. Haastateltavat kokivat asenteet merkittävänä lasten ja nuorten sekä aikuisten keskuudessa, koska aikuinen antaa lapsille mallia siitä, miten erilaisuutta kohdataan. Asenteet kehitysvammaisuutta kohtaan näkyvät siinä, kuinka paljon kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta halutaan tukea. Osa valmentajista kuitenkin kokee, että asenteen lisäksi tarvitaan myös osaamista. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten sekä muiden tukea tarvitsevien lasten kanssa voidaan kokea haasteita esimerkiksi yhteisiin tilaisuuksiin osallistumisessa. Myös vanhempien kokemat asenteet voivat vaikuttaa siihen, miten seuran yhteisiin tilaisuuksiin osallistumiseen suhtaudutaan.

Hyvin paljonhan se on asenteesta kiinni että halutaan ylipäättään ottaa huomioon mutta kyllä siinä kuitenkin tarvitaan vähän osaamista että pystytään tekemään siitä toiminnasta kaikille avointa että ei se pelkällä asenteellakaan onnistu. (Yleisurheiluvalmentaja)

Nyt on jo lähdetty siitä, että me osallistutaan niihin näytöksiin, mut sekin oli sillai et me kysyttiin lapsilta ja vanhemmilta että haluuteko te ja siinä meni se kaksi vuotta enneku he halus. (Voimisteluvallmentaja)

Erilaisuuden kohtaaminen nähdään myös ilmentävän niitä yhteisön asenteita, joissa lapsi tai nuori toimii. Vallmentajat tuovat esille, että lapset ovat lähtökohtaisesti suvaitsevia ja hyväksyvät erilaiset toimijat ryhmässä. Erilaisuuden kohtaaminen harrastustoiminnassa koetaan lisäävän tietoisuutta elämästä.

Se tuo sellasta elämän tuntuu siihen kun on niinku erilaisista lähtökohdista olevia lapsia mukana. Sit lapset saa kysyä et jotenki must on seki kiva että on semmosia tilanteita mis ollaan kysytty et mikä tol on? (Tanssivallmentaja)

Kyllähän asenteet ja ajatusmallit on tosi hitaita muuttumaan ja jos lapsi ei oo vaikka kohdannut erilaisuutta aikasemmin niin kyllähän se ensikosketus voi olla vaikea ja haastava. (Yleisurheiluvallmentaja)

Asenteiden kautta olisi mahdollista vaikuttaa harrastamisen mahdollisuuksiin sekä lisätä ymmärtämistä ja suvaitsevaisuutta muita ihmisiä kohtaan. Asenteiden kautta halutaan myös pyrkiä siihen, ettei erityisliikuntaa nähtäisi enää niin erityisenä. Lisäksi muutoksen kautta erilaiset ihmiset urheiluseuroissa ja järjestöissä lisäisi ennakkoluulojen hälventämistä.

Ensinnäkin ne erityisnuoret näkisi sen, että harrastaminen on mahdollista niistä kaikista rajoitteista riippumatta ja sitten normaali ihmiset sitä suvaitsevaisuutta ja ymmärtämistä muita ihmisiä kohtaan. (Hiihtovallmentaja)

Ettei se ois niin erityistä, et niinku erilaiset järjestöt tai urheilujärjestöt ehkä sinne sisään laittais sen jyväsän että se meidän normi kehonkuva vähän muuttuis tai minkälainen sä oot ihmisenä vähän jotenki laajenis ja otettais erilaisii ihmisiä mukaan järjestöihin. (Tanssivallmentaja)

Käsitykset. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuutta urheiluseuroissa mahdollistavat käsitykset osallisuudesta, käsitykset kehitysvammaisista ihmisistä ja käsitykset harrastusmahdollisuuksista. Erilaiset käsitykset osallisuudesta mahdollistavat osallisuuden toteutumisen urheiluseuroissa eri tavoin. Vallmentajien sekä lasten vanhempien välillä voi olla erilaisia käsityksiä osallisuudesta ja harrastamisen mahdollisuuksista urheiluseuroissa.

Vanhemmat eivät välttämättä tiedosta, että kehitysvammaainen lapsi ja nuori voi harrastaa monia erilaisia lajeja tai harrastaa vammattomien lasten ryhmässä. Tässä asiassa merkitykselliseksi nähtiin yhteistyö eri toimijoiden välillä, esimerkiksi urheiluseurojen ja terapeuttien välillä, jolloin myös terapeutit voivat lisätä vanhempien tietoa harrastusmahdollisuuksista. Näin mahdollistettaisiin osallisuuden toteutuminen myös urheiluympäristöissä.

Musta tuntuu että vanhemmat ei niinku aina löydä, että toivois ehkä enemmän näkyvyyttä niille lajeille että mä oon kokenut fysioterapeuttina että vanhemmat on aina ihan ymmällään siitä että mitä vois harrastaa, he eivät niinku tiedä mistä etsiä tietoa ja mitä kaikkea vois tehdä. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Osallisuutta mahdollistavat myös käsitykset kehitysvammaisuudesta. Haastatteluista ei tule esille erilaisuudesta tai kehitysvammaisuudesta keskusteleminen muiden ryhmien kanssa kuin yhden seuran osalta. Seurojen toiminnassa ei näy kehitysvammaisten lasten ja nuorten sekä seuran muiden harrastajien välillä kanssakäymistä tukevaa toimintaa kuin kahden seuran osalta. Näissä seuroissa harrastustoiminta tapahtuu integroituna, jolloin ryhmässä toimii vammattomia sekä vammaisia lapsia ja nuoria. Valmentajat kokevat, että käsitykset kehitysvammaisuudesta muodostuvat asenteiden, kokemuksen ja julkisuuden kautta. Kehitysvammaiselta henkilöltä vaaditaan enemmän toimintaa ja näkyvyyttä tullakseen hyväksytyksi. Kilpaurheilussa saavutuksien ja menestymisen kautta koetaan saavutettavan enemmän hyväksyntää.

Monesti se vaatii varsinkin kovasti vammaisille enneku ne yhteiskuntaan kelposia on, että siellä pitää pari maailmanmestaruutta olla taskussa. Valitettavasti tilanne on näin, että sitten ne vasta huomataan esim. Leo-Pekka Tähti varmasti hieno ihminen ois niinku muutenki, mutta ennen kaikkea se tarvii sen julkisuuden, että hei tämähän on ihan fiksu kaveri. (Hiihtovalmentaja)

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten liikuntaharrastuksia pitäisi valmentajien mukaan tuoda enemmän esille, jolloin se lisäisi myös vammattomien ihmisten tietoisuutta siitä, millaisia harrastusmahdollisuuksia vammaisille ja tukea tarvitseville henkilöille on tarjota.

Pitäis tuoda myös ihan tavallisen kansan tietoon että sellaista urheilua ja liikuntaa on. Varmasti just nää erityiskoulut tuo esille näille lapsille, mutta jotta se ois tasa-arvoisempaa ja niinku yleisempää niin pitäis vielä enemmän tuoda noissa muissa kanavissa esille. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Valmentajat kokevat, että käsityksiä kehitysvammaisuudesta voi urheiluseuroissa muuttaa lisäämällä sosiaalista inklusiota. Yhteistoiminnalla ryhmien välillä mahdollistettaisiin näkeminen diagnoosien taakse ja opittaisiin toimimaan erilaisten ihmisten kanssa.

Ne ei ehkä luonnostaan ajattele että toi ei kuulu vaikka meidän kanssa että sitten se on opittua että ajatellaan että meidän kuuluu olla erillään että jos se tulis sieltä lapsuudesta asti semmonen että kaikki on yhdenvertaisia niin sittenhän siihen opittais. (Yleisurheiluvalmentaja)

Periaatteet. Harrastustoimintaa urheiluseuroissa ohjaavat periaatteet, inklusiivisuus seuratoiminnassa sekä kaikille avoin liikuntatoiminta. Nämä ovat periaatteita, jotka mahdollistavat osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumisen urheiluseuroissa. Harrastustoimintaa ohjaavia periaatteita valmentajien mukaan ovat tasapuolisuus, turvallisuus, ilo ja uuden oppiminen. Harrastuksessa halutaan tarjota onnistumisen kokemuksia jokaiselle lapselle. Perusperiaatteena on, että lapsi pääsee liikkumaan ja saa olla mukana toiminnassa. Ennakkoluulottomuus ja avoimuus harrastustoiminnan järjestämisessä ja toteuttamisessa nähdään toimintaa eteenpäin vievänä tekijänä. Jokaisessa lajissa halutaan tarjota ja pyrkiä tarjoamaan laadukasta harrastustoimintaa myös kehitysvammaisille.

Semmonen perusajatus mun tunnilla on se, että oikeastaan ihan sama mitä ne tekee, kunhan ne liikkuu. Että ei oo niin justinsa jos jalat ei oo niin suorat, kunhan se nyt suunnilleen varpaillaan kävelee ja liikkuu eteenpäin. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Lähtis sieltä niinku ilosena kotiin ja aina ois oppinu uutta. Että oikeesti ois niinku laadukasta harrastustoimintaa kehitysvammaisille. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Urheiluseurojen harrastustoimintaa ohjaavia periaatteita ovat valmentajien keskinäinen vuorovaikutus, jos seurassa on useampi valmentaja. Tällöin valmentajat jakavat toisilleen omaa tietotaitoaan ja näkemyksiä.

Ollaan vaan opittu tekemällä ja koko ajan ollaan vuorovaikutuksessa niin omia näkemyksiä ja ajatuksia saanut jakaa. (Yleisurheiluvalmentaja)

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten liikunnassa esille nousee myös jokaisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Harrastustoiminnassa erityisryhmiin kuuluvilla voi olla avustaja tukemassa osallistumista.

Jos on ihmisiä pyörätuolissa niin pitää muistuttaa että keltään ei esimerkiksi saada ottaa toisen itsemääräämisoikeutta että me ei olla siellä tuolin takana rullaamassa toista. (Tanssivalmentaja)

Inklusiivisuus seuratoiminnassa valmentajien mukaan vaatii koko seuran tasolla käsitteen ymmärtämistä. Lisäksi se vaatii toiminnan tasolla seurojen sisällä samanlaista toimintaa ja käytännön toimenpiteitä.

Oikeesti mietittäis sitä mitä se on käytännötilanteessa, koska on monia integroituja juttuja tai on täs vuosien varrella nähny että ihmiset toteuttaa hyvin eri tavoin sitä integroituu puolta että se vaatis sellasta syvempää pohdiskelua mitä se on ja miltä siitä ihmisestä tuntuu kun se tulee tommoseen tilanteeseen. (Tanssivalmentaja)

Kaikille avoin toiminta mahdollistaa eri lajeista kiinnostuneille osallistumisen toimintaan mukaan. Kaikkien mahdollisuus päästä liikkumaan ja osallistumaan tuodaan esille tasa-arvoisena kohteluna. Valmentajat näkevät kaikille avoimen liikuntatoiminnan arvokkaana urheiluseuroille ja sitä tulisi myös tuoda enemmän esille.

Tonne ylemmälle tasolle tietoa että miten hyvää pr:ää se ois niille että ne tois paremmin esille sitä että he on urheiluseura, joka on kaikille avoin. Ihan kaikki ei vielä ymmärrä miten arvokas juttu se on. (Yleisurheiluvalmentaja)

Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuus ja tasa-arvo urheiluseuroissa mahdollistuu arvojen kautta. Asenteet, käsitykset ja periaatteet ohjaavat osallisuuden ja tasa-arvon rakentumista. Asenteet vaikuttavat erityisesti siihen, kuinka paljon kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta urheiluseuroissa halutaan tukea. Käsitykset kehitysvammaisuudesta voivat johtaa oletuksiin siitä, millaisia lajeja kehitysvammaisen lapsi tai nuori voi harrastaa ja millaisia harrastusmahdollisuuksia heille tarjotaan. Periaatteet ohjaavat kaikissa

urheiluseuroissa harrastustoimintaa, ja näillä pyritäänkin mahdollistamaan mahdollisuus liikkua ja osallistua toimintaan.

6.2.2 Ympäristöön liittyvät tekijät

Käytäntö. Haastateltavien kuvauksista kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuutta sekä liikunnallisen tasa-arvon toteutumista edistäviä käytännön asioita ovat ohjaaminen, valmentajan ammattitaito, ohjaajaresurssit sekä harrastusvuorot. Osallisuutta nähtiin tukevan kehitysvammaisen lapsen ja nuoren erityisyyden huomioiminen harrastusympäristössä ja tilanteissa. Ohjauksen kannalta olennaisena valmentajien haastatteluissa esille nousi toiminnan struktuuri. Haastateltavien mukaan harrastustunnin selkeä rakenne, eriyttäminen ja puhetta tukevat kommunikaatiomenetelmät lisäävät lapsen ja nuoren osallisuutta. Erityisesti toiminnan eriyttäminen nähtiin lisäävän kehitysvammaisen lapsen ja nuoren kokemusta osallisuudesta ja lisäävän onnistumisen kokemuksia.

Usein kun mennään lajiharjoitteisiin niin siinä pystytään eriyttämään tosi paljon että voidaan lähteä sieltä ruohonjuuritasolta. (Yleisurheiluvallmentaja)

Toiminnan soveltamisen kautta mahdollistetaan osallistuminen. Konkreettiset toimenpiteet esimerkiksi tilan jakaminen, ohjeiden anto, näyttäminen ja tilanteen lukutaito lisäävät osallistumista. Kokonaisuudessaan tärkeänä pidettiin harrastustunnin perusrungon selkeyttä, jolloin lapset ja nuoret tietävät aina mitä tulee tapahtumaan seuraavaksi.

Jaetaan sitä isompaa kenttää vielä pienempiin että tulee enemmän kosketuksia. Sovelletaan ryhmän tason mukaan sitä peliä että alituksessa semmosia, jotka ei oo päässy niin paljon kosketuksiin niin alituksessamsit päästetään jos ei pelissä niin paljon pääse. (Salibandyvalmentaja)

Valmentajan ammattitaito nähdään osallisuutta tukevana ja liikuntaharrastuksen mahdollistava tekijänä. Kouluttautuminen koko seuran tasolla nähtiin osallisuutta lisäävänä tekijänä. Myös seuran muiden ohjaajien koulutusta vammaisuudesta ja erityisen tuen tarpeista pidettiin tärkeänä. Tällä

hetkellä useissa seuroissa vain erityisryhmien valmentajilla on koulutusta soveltavasta liikunnasta.

Kun siellä on sit ihmisiä, jotka on koulutautunu siihen ja osaa ottaa ehkä paremmin huomioon ja eriyttää sit toimintaa. (Yleisurheiluvalmentaja)

Jos ohjaaja ei osaa soveltaa niin sit aika äkkiä alkaa tulemaan turhautumista ja sitä että on tylsää tai sit että on liian vaikeeta. Kyllä mä ajattelen että sillä ohjaajalla/ valmentajalla on se kaikista suurin merkitys. (Voimisteluvallmentaja)

Valmentajan ammattitaito korostuu haastatteluissa erityisesti, jos kehitysvammainen lapsi tai nuori integroituu urheiluseuroissa yleiseen ryhmään.

Isoin haaste on se ohjaajien ohjaajien osaaminen, semmone taito ja esimerkiksi meilläkin monet ohjaajat on aika nuoria ja heillä ei välttämättä oo hirveesti sellasta liikunnanohjausta tai varsinkaan soveltavan liikunnan ohjauskoulutusta (Uintivalmentaja)

Myös valmennuksen laadukkuus nousi haastatteluissa esille. Valmentajat kokevat, että erityisliikunnan harrastustoiminta ja valmennus on yhtä laadukasta kuin urheiluseuran yleisissä ryhmissä. Lisäksi ohjaajien riittäväällä määrällä ryhmässä pyritään vastaamaan harrastajien tarpeisiin ja huomioimaan yksilölliset erot.

Yhtä laadukasta ohjausta ja valmennusta saa myös ne soveltavan liikunnan ryhmät kuin mitkä tahansa muutkin ryhmät ja mennään just niinku laatu edellä ja turvallisuus edellä. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Me ollaan laskettu semmonen et 3-4 (lasta) per ohjaaja niin sitten meidän toiminta pysyy laadukkaana, me pystytään yksilöllisesti ottaa kaikki huomioon ja vastata kaikkien tarpeisiin. (Yleisurheiluvalmentaja)

Kiinnostus erityisryhmien liikunnan järjestämistä kohtaan on myös kasvanut urheiluseuroissa. Haastatteluista käy ilmi, että toiminnan järjestämisen aloittaminen tai kiinnostus toiminnan järjestämistä kohtaan vaatii seurassa mukana olijoilta jonkinlaista kosketuspintaa erityisliikuntaa kohtaan.

Se vaatii tavallaan aina sinne seuraan tai harrastustoimintaa muuten järjestävään jonkun jolla on joku kosketuspinta jo olemassa. (Uintivalmentaja)

Urheiluseuroissa, joissa harrastustoimintaan tarvitaan harrastusvuorot esimerkiksi salien käyttöä varten kokevat, että erityisryhmiä varten tehdään joustoa. Salivuoroja jaettaessa erityisryhmät ovat samalla viivalla muiden ryhmien kanssa.

Kun se on erityisryhmä niin ymmärretään että ne tulevat ympäri kaupunkia, ettei voi laittaa neljältä alkamaan kun ei ne kerkeä siihen, että ovat saaneet aika hyvän saliajan sitten tähän toimintaan. (Salibandyvalmentaja)

Meille on annettu semmonen tosi hyvä salivuoro, että se on hyvään aikaan ja rauhallinen. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Urheiluseurojen aktiivisuus. Urheiluseurojen aktiivisuus haastateltavien mukaan näkyy urheiluseurojen harrastustoiminnan markkinoinnissa. Haastateltavien mukaan kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistava tekijä urheiluseuroissa on harrastustoiminnan markkinointi. Harrastustoimintaa seuroissa markkinoidaan seurojen nettisivujen, sosiaalisen median kanavien kautta kuten Facebookin ja Instagramin, lehti-ilmoituksin sekä kaupungin julkaisuissa. Valmentajat tuovat esille, että kaupunkien tuki markkinoinnissa lisää erityisliikuntaryhmien saavutettavuutta.

Ollaan mukana noissa kaupungin julkaisuissa, mihin on kerätty kootusti niinku erityyppistä tukea tarvitseville niinku harrastustoimintaa. (Uintivalmentaja)

Yhteistyössä kaupungin kautta, sen kautta tota tälläsille perheille menee mainoksia ja tiedotteita, niin sitten niissä ollaan. (Rytmissen voimistelun valmentaja 1)

Osa seuroista markkinoi harrastustoiminnassa myös erityisliikunnan ryhmää. Seurat, joissa ei ole erillistä erityisliikunnan ryhmää, eivät erikseen markkinoi toimintaa kehitysvammaisille lapsille ja nuorille tai muille tukea tarvitseville, vaan tuovat esille oman aktiivisuuden harrastuksen löytämisessä.

Jos joku haluaa tulla harrastuksen pariin, niin tulee reippaasti kysymään, että hei mulla on tämmöne tausta, että pääseekö sinne yhteisharjoituksiin ja mitä se vaatis. (Hiihtovalmentaja)

Haasteena valmentajat tuovat esille harrastuksen saavutettavuuden ja löytämisen. Haastatteluissa esille nousee myös, etteivät vanhemmat tavoita seurojen markkinointia harrastusmahdollisuuksista. Lisäksi tuodaan esille kysynnän puute, jolloin seuroissa ei tiedetä minkä verran tukea tarvitsevia lapsia tai nuoria olisi kiinnostuneita urheiluseuroissa harrastamisesta. Valmentajat kokevat erityisesti vanhempien omien verkostojen lisäävän harrastuksen saavutettavuutta.

Kaikista parhaiten yhtäkkiä tulikin sit paljon tyttöjä lisää oli vanhempien verkostojen kautta. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Sopivan harrastustoiminnan löytämisessä kehitysvammaiselle lapselle ja nuorelle haastateltavat toivat esille erilaiset toimintaan tutustumiset, joiden kautta eri lajeja voi käydä kokeilemassa. Monet seurat olivat saaneet lisää harrastajia toimintaansa Valtti-ohjelman kautta, joka auttaa vammaisia ja erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria löytämään itselle liikuntaharrastus.

Niitten kautta meille tuli sitten lisää lapsia ja ne on ollu äärettömän hyviä ja sitä pitäs tehdä enemmän, että lapset löytäs niinku niitä harrastuksia, mitkä heille nappaa. Sieltä useampiki meidän ryhmässä oleva lapsi löysi useamman liikuntaharrastuksen. (Voimisteluvalmentaja)

Osa valmentajista kokee myös, etteivät seurat ole havahtuneet erityisliikunnan järjestämiseen, eivätkä välttämättä tunne erityisliikunnan kenttää ja siihen liittyviä erityispiirteitä. Positiivisena näkökulmana monessa lajissa on kuitenkin menty eteenpäin ja harrastustoiminnan kautta siirrytty myös mahdollistamaan kehitysvammaisten lasten ja nuorten kilpaurheilu.

Oma kokemus on kuitenkin semmoinen että ei oo viel tarpeeks seurat herännyt tähän toimintaan. (Yleisurheiluvalmentaja)

On niinku oikeesti lähetty sitä kohti että tää on vajavasti otettu harrastus, jossa justiinsa nuoret voi niinku päästä jopa kansainvälisesti korkealle. (Rytmissen voimistelun valmentaja 2)

Yhteiskunnalliset tekijät. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuteen ja liikunnan tasa-arvoiseen toteutumiseen koetaan vaikuttavan yhteiskunnalliset tekijät, esimerkiksi taloudelliset resurssit, jotka vaikuttavat harrastusmahdollisuuksien järjestämiseen urheiluseuroissa. Harrastustoiminnan kustannukset halutaan myös pitää maltillisina, jolloin mahdollisimman monilla olisi mahdollisuus osallistua toimintaan.

Periaatteessa tätäkin ryhmää sais olla 2-3 ohjaajaa niin se ois mahdollisimman laadukasta se toiminta mutta taas kun halutaan hinta pitää mahdollisimman edullisena, että ei tuu se kenellekään esteeksi että nyt kun ollaan onnistuttu ihan ok tasolla yhdellä ohjaajalla niin ollaan sit menty yhdellä. (Salibandyvalmentaja)

Taloudelliset resurssit nousivat valmentajien haastatteluissa esille erityisesti toiminnan aloittamisen vaiheessa.

Se että mentiin niinku ihan puhtaasti miinusmerkkisenä se ensimmäinen toimintavuosi. (Voimisteluvallmentaja)

Myös alueellisten erojen liikuntaharrastusten järjestämisessä koetaan lisäävän epätasa-arvoa ja vaikuttavan kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden toteutumiseen.

Sehän on niinku paitsi että lajeja ei oo tarjolla niin sitten myöskin alueelliset erot suomen maassa on ihan valtavia...mua melkein itkettää kun kerrotaan että voi harrastaa sitä ja tätä ja sit siellä on jostain ristijärveltä joku perhe, jolla ei todellakaan ole, et matkusta 300 km suuntaan että pääset kerran viikossa harrastaa. (Voimisteluvallmentaja)

Liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista mahdollistavat käytäntöön, urheiluseurojen aktiivisuuteen ja yhteiskunnallisiin tekijöihin vaikuttavat asiat. Erityisesti ohjaamisella ja valmentajan ammattitaidolla koettiin olevan merkitystä harrastustoiminnassa. Osallisuutta mahdollistaa myös harrastuksen löytäminen, jossa urheiluseurojen markkinoinnilla on iso vaikutus. Haastatteluissa esille nostettiin harrastuksen löytäminen ja harrastuksien saavutettavuus, jotka ovat tärkeässä asemassa kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja tasa-arvon saavuttamisessa.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista urheiluseuroissa valmentajien näkökulmasta sekä mitkä tekijät valmentajien mukaan mahdollistavat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumista. Tutkimuksen mukaan osallisuuden toteutumiseen urheiluseuroissa vaikuttavat osallistuminen, vaikutusvalta ja kokemus osallisuudesta. Osallistumista pidettiin urheiluseuran toimintaan osallistumisena, johon kuuluvat harrastustoimintaan osallistuminen, integroituminen yleisiin harrastusryhmiin sekä yhteisöön kuuluminen. Lisäksi osallistumiseen koettiin kuuluvan kokemus osallistumisesta, joka merkitsee kokemusta kuulluksi tulemisesta ja mukanaolosta. Vaikutusvalta koettiin vaikuttamisena itseä koskeviin asioihin esimerkiksi mahdollisuutena valita harrastus ja mahdollisuutena kilpaurheilla. Kokemukseen merkityksellisyydestä tutkimuksen perusteella sisältyi kokemus mielekkyydestä, kokemus tasa-arvoisuudesta ja kokemus tasavertaisuudesta.

Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumisen mahdollistavia tekijöitä löytyi tutkimuksesta arvot ja ympäristöön vaikuttavat tekijät. Arvot pitävät sisällään asenteet kehitysvammaisuudesta sekä käsitykset ja periaatteet, jotka osallisuudesta ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumisesta nousevat esille. Ympäristöön vaikuttavia tekijöitä ovat käytäntö, joka pitää sisällään valmentajien ammattitaidon ja ohjaamisen, sekä urheiluseurojen aktiivisuus, joka sisältää harrastustoiminnan markkinoinnin ja harrastuksen saavutettavuuden. Lisäksi ympäristöön vaikuttaviin tekijöihin sisältyvät yhteiskunnalliset tekijät, kuten taloudelliset resurssit ja harrastustoiminnan järjestäminen alueittain.

7.2 Johtopäätökset

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta urheiluseuroissa sekä liikunnallisen tasa-arvon toteutumisesta on tehty suhteellisen vähän tutkimusta Suomessa. Tämän takia koen aiheen ajankohtaiseksi, sillä harrastustoiminnan mahdollistaminen kaikille tuen tarpeesta riippuen on liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden toteutumisen lähtökohta. Tutkimuksen mukaan osallisuus on valmentajien mielestä osallistumista, vaikuttamista itseä koskeviin asioihin ja koke-
musta merkityksellisyydestä. Nämä tukevat myös aiempaa kirjallisuutta osalli-
suudesta (ks. esim. Hart, 1992; Isola ym., 2017; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2017; Shier, 2001; Yleissopimus lasten oikeuksista, 1991).

Kaikille avoimen liikunnan näkökulmasta oleellista on sellaisten palvelui-
den luominen, jossa vammaiset ja vammattomat harrastajat liikkuisivat yhdessä. Tutkimuksen tulosten mukaan tämä toteutuu vain harvoissa harrastusryhmissä, sillä urheiluseurat järjestävät tukea tarvitseville lapsille ja nuorille oman erityis-
ryhmän. Tätä perustellaan turvallisuuden, vertaisten kanssa toimimisen sekä osallistumisen näkökulmasta. Integraation mahdollisuuksista puhuttiin myös haastateltavien keskuudessa, ja he nostivat esiin, että integraatio yleisiin ryhmiin on mahdollinen, mutta toteutuu harvoin.

Olosuhteet, ympäristöt ja toimenpiteet, jotka sulkevat pois yhteisestä toi-
minnasta eivät ole kaikille avoimen liikunnan periaatteiden mukaista. Kehitys-
vammaisen lapsen ja nuoren harrastamista rajoittavat tekijät ovatkin usein ym-
päristöstä johtuvia. Vammaisuuden sosiaalinen malli liikunnan näkökulmasta (Saari, 2009) tuokin esille ympäristöt, jotka rajoittavat vammaisen henkilön mah-
dollisuuksia toimia tasavertaisesti yhteisössään. Urheiluseuroissa onkin alettu
laajemmin tarjota mahdollisuuksia harrastaa erilaisia lajeja ja pyritty lisäämään
mahdollisuuksia osallistua ja toimia tasavertaisesti harrastustoiminnassa. Tutki-
muksen tulosten mukaan urheiluseuroissa halutaan lisätä mahdollisuutta osal-
listumiselle.

Kehitysvammaisuuden määrittely vaikuttaa sekä kehitysvammaiseen lap-
seen ja nuoreen itseensä, että muiden ihmisten käsityksiin heistä (Miettinen,

2010). Onkin tärkeää pohtia, miten asenteet, käsitykset ja periaatteet kehitysvammaisuudesta ja kehitysvammaisista ihmisistä vaikuttavat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumiseen. Valmentajien ja urheiluseurojen toimijoiden käsitykset kehitysvammaisuudesta ja asenteet kehitysvammaisia ihmisiä kohtaan mahdollistavat osallisuuden toteutumisen eri tavoin. Vammaisuuden luokittelu ja määrittely yhdistetään usein leimautumiseen, ennakkoluuloihin ja sosiaaliseen syrjintään (Sharan & Bhargava, 2008), jolloin urheiluseuroilta vaaditaan myönteisiä käsityksiä kehitysvammaisuudesta ja osallisuudesta asenteiden muutoksessa ja ennakkoluulojen hälventämisessä. Kehitysvammaisen lasten ja nuorten osallisuus urheiluseurojen toiminnassa riippuukin muiden aktiivisuudesta lisätä osallistumisen mahdollisuuksia ja halusta toimia heidän puolestansa.

Sosiaalisessa osallisuudessa merkityksellistä on tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön ja mahdollisuus vaikuttaa oman elämän asioihin (Leemann ym., 2015). Osallisuuden toteutumista voikin rajoittaa erityisesti asenteet. Tutkimuksen tuloksien mukaan kehitysvammaisen lapsen ja nuoren sekä hänen vanhempiensa kokemat asenteet kehitysvammaisuudesta voivat vaikuttaa seuran toimintaan osallistumiseen poissulkevasti.

Kuuluminen, yhteisyys, mukaan ottaminen, osallistuminen, vaikuttaminen ja demokratia ovat kaikki osallisuuteen kuuluvia. Osallisuus onkin ihmisten välillä tapahtuvaa toimintaa, jossa katseella, liikkeellä, kosketuksella ja puheella on merkitystä (Isola ym., 2017). On kuitenkin huomioitava, että lasten osallisuuden toteutumisessa Hartin (1992) ja Shierin (2001) mallien mukaan on kehitettävää, eikä se toteudu aina vaadittavalla tavalla. Tämän tutkimuksen tuloksissa osallisuutta ja liikunnallista tasa-arvoa mahdollistavat tekijät nähdäänkin kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta tukevinä keinoina urheiluseuroissa. Tutkimuksen tuloksissa kuvataan erillisiä käytännön keinoja, jotka nähdään osallisuutta lisäävinä ja tukevinä keinoina. Ohjaaminen, valmentajan ammattitaito, ohjaajaresurssit ja harrastusvuoro nähdäänkin osallisuutta mahdollistavina ja tu-

kevinä keinoina, joita ei aina olla tiedostettu. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden ja tasa-arvon mahdollistaminen vaatii tietoista toimintaa asenteissa, käsityksissä ja periaatteissa, mutta lisäksi käytännön toiminnassa.

Vammaisurheilun arvostettavuus ja tietoisuus on varmasti noussut esille kilpaurheilun puolella vammaisurheilijoiden menestyksen johdosta esimerkiksi paralympialaisissa, mutta urheiluseurojen harrastustoiminnassa on vasta vähitellen herätty tarjoamaan harrastusmahdollisuuksia myös tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Tämä nousi esille myös tutkimustuloksissani: haastateltavat kokivat, että kaikissa seuroissa ei olla tietoisia erityisliikunnan järjestämisen mahdollisuudesta eivätkä lasten vanhemmat ole tietoisia lapsen mahdollisuudesta osallistua myös yleiseen ryhmään. Myös useassa haastatteluihin osallistuneissa urheiluseurassa erityisryhmä oli vasta käynnistynyt tai ollut toiminnassa muutamana vuodelta. Inklusiivisen harrastustoiminnan kehittäminen urheiluseuroissa onkin suurelta osin vasta alkamassa, mikä näkyy harrastustoiminnan toteuttamisessa urheiluseuroissa eri tavoin. Jokainen urheiluseura on toiminnassaan eri vaiheessa, ja periaatteissa harrastustoiminnan järjestämisestä kehitysvammaisille lapsille ja nuorille on eroja yhteisestä toiminnasta erilliseen toimintaan.

Urheiluseurojen tarjoamat harrastusmahdollisuudet alueittain Suomessa vaihtelevat suuresti. Alueelliset erot kunnittain asettaa erityisliikuntaa harrastavat eriarvoiseen asemaan liikunnan harrastamisen suhteen (Kyllönen, 2017). On ymmärrettävää, ettei pienemmillä paikkakunnilla toimivat urheiluseurat pysty tarjoamaan erillisiä erityisryhmiä, jolloin integroituminen yleiseen ryhmään on mahdollista. Tätä mahdollisuutta vanhemmat eivät kuitenkaan aina tiedosta, eivätkä osaa selvittää. Useat seurataan eivät tuo esille tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua yleisiin harrastusryhmiin. Vanhempien oma aktiivisuus nousee merkitykselliseksi sopivan harrastuksen löytämisessä.

On tärkeää kehittää urheiluseurojen tarjoamia harrastusmahdollisuuksia myös saavutettavuuden ja markkinoinnin näkökulmasta. Suomen Vammaisurheilun ja -liikunnan aiemman kehityshankkeen pohjalta vuonna 2015 urheiluseuroille suunnattiin erityisliikuntaa ja vammaisurheilua koskeva kysely, jonka pe-

rusteella toiminnan esteenä nähtiin seurojen osaamattomuus tiedottaa ja markkinoida toimintaansa (Saari, 2015a). Urheiluseuroissa koetaan, että eri kanavilla markkinoinnista huolimatta seurojen tarjoamia harrastusmahdollisuuksia ei löydetä. Tätä näkökulmaa tukivat myös tutkimustulokset. Haastateltavat toivat esille markkinoinnin merkityksen myös siitä näkökulmasta, että usein harrastustoiminnan markkinoinnissa esillä ovat vammattomien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet. Lisäksi esille nousi harrastustoimintaan mukaan pääseminen oman aktiivisuuden kautta. Urheiluseurat ovat avoimia vastaanottamaan toimintaan, mukaan kehitysvammaisia lapsia ja nuoria vaikka sitä ei erikseen markkinoida, mutta silloin vanhemmilta vaaditaan aktiivisuutta olla yhteydessä seuran toimijoihin. Usein kuitenkin juuri näiden lasten vanhemmat joutuvat taistelemaan ja olemaan aktiivisia jo niin monen muun asian suhteen, että voimavarat eivät välttämättä enää riitä harrastustoiminnan etsimiseen. Tästä voisikin tehdä päätelmän, että tarvitaan vielä kehittämistä kokonaisvaltaisesti eri osa-alueilla saavutettavuuden lisäämiseksi ja tasa-arvon toteutumiseksi.

Kehitysvammaisten lasten ja nuorten sekä yleisesti tukea tarvitsevien liikuntaharrastuksia tulisi lisätä. Koska harrastamisen tulisi olla kaikille lapsille ja nuorille mahdollista olisi luontevaa lisätä matalankynnyksen liikuntatoimintaa. Haasteena tutkimuksenkin perusteella ovat harrastuksen löytäminen ja yleisesti tarjolla olevat harrastusmahdollisuudet seuroissa. Aiemman Valtti-ohjelman (2015) tulosten mukaan yli 54 % tutkimukseen osallistuneista vammaisista ja erityistä tukea tarvitsevista lapsista ja nuorista oli löytänyt toiminnan kautta itselleen harrastuksen (Saari & Skantz, 2017). Vammaisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen helpottamista lisääville toimille on aiempien tutkimusten perusteella tarvetta. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan myös harrastusryhmien ikäjakauma voi toimia toiminnasta ulkopuolelle jättäjänä, sillä erityisesti nuorten ikäluokkaan kuuluvia harrastusryhmiä on tarjolla vähän. Useissa seuroissa harrastusryhmän yläikäraja on 13-vuotiaiden kohdalla, vaikka erityisryhmien kohdalla ikärajoja pidetään vain suuntaa antavana.

Liikunnalla ja harrastuksen löytämisellä on kehitysvammaiselle lapselle ja nuorelle terveysvaikutusten lisäksi paljon muita positiivisia vaikutuksia, esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja tasavertaisuuden tunteminen harrastuksessa. Tutkimuksessa nostettiin esille ystävyyssuhteiden muodostuminen ja vertaisten kanssa toimiminen. On kuitenkin tärkeää huomioida, että sosiaaliset suhteet ja ystävyyssuhteet muodostuvat vertaisista, jos lapsi harrastaa erityisryhmässä. Asenteiden ja käsitysten muutos ja erilaisuuden kohtaaminen eivät pääse toteutumaan, jos vammaisille ihmisille pyritään järjestämään erillistä toimintaa. Haluan nostaa esille, toteutuuko liikunnallinen tasa-arvo ja osallisuus, jos emme luo mahdollisuuksia yhteiselle harrastustoiminnalle urheiluseuroissa? Tämän vuoksi jokaiselle tulisikin taata yhdenvertaiset mahdollisuudet liikunnan harrastamiseen lähtökohdista riippumatta ja yksilön valitsemalla tavalla. Liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden toteutuminen vaatii tietoisia pohdintoja liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden merkityksestä sekä tietoisia toimintoja näiden saavuttamiseksi.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on saada luotettavaa tutkimustulosta. Luotettavuutta tarkasteltaessa tärkeää on riittävä dokumentaatio. (Kananen, 2014.) Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti kuvailemaan tutkimuksen toteuttamisen vaiheita, jotta lukijalle jää mahdollisimman tarkka kuvaus siitä, miten tutkimus on toteutettu.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tärkeässä roolissa. Tutkija päättää ketä tutkitaan, mitä kysytään, miten aineisto analysoidaan ja mitä tulkintoja siitä tehdään. Tästä syystä tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut pohjautuvat valintojen ja ratkaisujen perusteluun. (Kananen, 2014.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) nostaa hyvän tieteellisen käytännön edellyttämiä tapoja tutkimuksen luotettavuudessa ja hyväksyttävyydessä. Keskeisiä lähtökohdita hyvälle tieteelliselle käytännölle ovat tiedeyhteisön tunnustamat toimintata-

vat esimerkiksi rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. (Tutkimuseettinen tiedekunta, 2012.) Tämän tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden lisäämiseksi olen pyrkinyt käyttämään hyvän tieteellisen käytännön edellyttämiä tapoja tutkimusprosessissa.

Tutkijan on huomioitava myös muiden tutkijoiden työ ja saavutukset, jolloin julkaisuihin kuuluu viitata asianmukaisella tavalla omassa tutkimuksessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Tutkimuksen teoreettisessa viitekehäyksessä olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta keräämällä tietoa eri lähteistä, jolloin olen saanut vahvistusta esitetyille väitteille (Kananen, 2014).

Tutkimukseni on toteutettu haastattelumenetelmällä, jolloin hyvän tieteellisen käytännön mukaista on tutkimuslupien hankkiminen sekä tietoaineistojen tallentaminen vaatimusten edellyttämällä tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavat saivat sähköpostitse ennen haastattelua tutkimusluvan, tiedotteen tutkimuksesta sekä tietosuojailmoituksen, jolloin heillä oli aikaa tutustua niihin ennen tutkimukseen osallistumista. Myös tutkittavien yksityisyydestä on huolehdittava (Tuomi & Sarajärvi, 2018), jolloin tässä tutkimuksessa haastateltavien nimet muutettiin sekä haastatteluaineistoista sensuroitiin tunnistettava tieto.

Tutkijan avoimuus ja vastuullisuus tutkimuksen tuloksia julkaistaessa kuuluu tieteellisen tutkimuksen kriteereihin (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Tutkimuksessa olen pyrkinyt selittämään aineiston kokoamista ja analyysii yksityiskohtaisesti, jolloin tutkimustulokset tulevat selkeämmiksi ja ymmärrettävämmiksi lukijalle (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimuksen olisi voinut mahdollisesti toteuttaa myös erilaisia metodeja käyttäen, mutta tutkimusmetodin valintaa tässä tutkimuksessa pidin onnistuneena. Haastateltavien löytäminen olisi esimerkiksi kyselylomakkeella voinut olla helpompaa, mutta se olisi voinut muuttaa saatua aineistoa sekä tutkimuksen tuloksia.

Tutkimuksessa käytettiin aineistona kahdeksaa haastattelua. Tutkimuksen luotettavuutta lisäisi, jos tutkimukseen osallistuneita olisi ollut enemmän. Suurempi osallistujajoukko olisi lisännyt myös alueittain laajemman kattauksen, vaikkakin tässä tutkimuksessa mukana olleet olivat kuudelta eri paikkakunnalta

ja viidestä eri maakunnasta, jolloin otanta oli suhteellisen kattava. Maantieteellisesti laaja otanta lisää tutkimuksen yleistettävyyttä, vaikka osallistujajoukko oli pienempi. Haastatteluista on huomioitava, että kysymykset esitettiin koskien kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuutta ja liikunnallista tasa-arvoa urheiluseuroissa. Koska useassa urheiluseurassa oli erillinen erityisryhmä, johon osallistuu erilaista tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria, on mahdollista, että osa haastattavista vastasi osaan kysymyksistä yleisesti koskien kaikkia tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria.

On myös huomioitava, että tässä tutkimuksessa tutkittiin, miten urheiluseurojen valmentajat kokevat kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisen harrastusryhmissä, jolloin tämän tutkimuksen perusteella voidaan tehdä päätelmiä vain valmentajien näkökulmasta osallisuuteen liittyen. Osallisuuden kokemus lähtee kuitenkin yksilöstä itsestään ja on mielenkiintoista pohdita, mistä valmentajat tietävät kehitysvammaisen lapsen ja nuoren kokevan osallisuutta. Osallisuuden kokemuksen toteutumisen voi tietää kuitenkin vain lapsi tai nuori itse. Tämän takia tulevaisuudessa olisi hyvä tutkia kehitysvammaisten lasten ja nuorten omia kokemuksia osallisuudesta ja sen toteutumisesta harrastusryhmissä.

Tutkimuksessa selvitettiin osallisuuden lisäksi liikunnallisen tasa-arvon toteutumista urheiluseuroissa. Tasa-arvo käsitteenä on monitahoinen ja tässä tutkimuksessa sitä lähestyttiin laajemmassa näkökulmassa tarkoittaen kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa riippumatta esimerkiksi terveydentilasta. Tasa-arvo käsitteenä yhdistetään usein sukupuolten väliseen tasa-arvoon, mutta sitä tulisi tutkia myös sen laajemmassa merkityksessä urheilun saralla enemmän. Liikunnallisella tasa-arvolla urheiluseuroissa tarkoitettiin tässä tutkimuksessa kehitysvammaisten lasten ja nuorten yhtäläistä arvoa harrastaa ja olla osallisena urheiluseuroissa.

Tutkimus lisäsi kiinnostustani mahdollisista jatkotutkimusaiheista. Erityisesti osallisuutta urheiluseuroissa olisi tärkeää tutkia kehitysvammaisten lasten ja nuorten näkökulmasta. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia alueellisesti tukea

tarvitsevien lasten, nuorten ja aikuisten liikuntaharrastusmahdollisuuksia ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumista eri ikäryhmissä. Olisi myös tärkeää tutkia lisää tukea tarvitsevien lasten ja nuorten integroitumista yleisiin ryhmiin ja sen toteutumisen mahdollisuuksia. Liikunnallisen tasa-arvon kannalta olisi mielenkiintoista selvittää kokonaisuudessaan soveltavaa liikuntaa harrastavien näkökulmasta, kuinka he kokevat liikunnallisen tasa-arvon toteutumisen esimerkiksi tavallisen liikunnan ja erityisliikunnan välillä.

Tämä tutkimus on pieni osa kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta tehdyistä tutkimuksista, eikä laajasti yleistettävissä. Uskon tämän tutkimuksen kuitenkin jossain määrin heijastavan tällä hetkellä ajankohtaista keskustelua erityislasten liikuntaharrastuksista ja liikunnallisen tasa-arvon toteutumisesta valmentajien keskuudessa ja urheiluseurojen tilanteista harrastusmahdollisuuksien tarjoajana.

LÄHTEET

- AAIDD. 2010. *Intellectual disability. Definition, classification and systems of supports*. The 11th edition of the AAIDD definition manual. Washington DC: AAIDD.
- Alaranta, H. 2008. *Vammaisuus ja liikunta*. Teoksessa P. Rissanen, T. Kallanranta & A. Suikkanen (toim.) *Kuntoutus*. Keuruu: Duodecim.
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Ala-Vähälä, T. & Rikala, S. 2014. *Erityisliikunnan tilanne kunnissa 2013*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 5. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Erityisliikunta_kunnissa_2013_www.pdf
Luettu 3.11.2020.
- Armila, P. & Torvinen, P. 2017. *Vammaiset nuoret ja vapaa-ajan liikunta*. *Nuorisotutkimus* 35 (4).
https://www.lts.fi/media/lts_tapahtumat/slp18/teemasessio8/vammaiset-nuoret-ja-vapaa-ajan-liikunta.pdf Luettu 3.5.2020.
- Cassese, F. & Raiola, G. 2017. *The importance of sport in disability management*.
<http://www.sposci.com/PDFS/BR10S1/SVEE/04%20CL%2001%20FP.pdf>
f. Luettu 5.10.2020.
- Dahlström, I. & Heinonen, M. 2017. *Kuulluksi tulemisesta vallan ja vastuun jakamiseen*. Pro Gradu -tutkielma, Turun yliopisto.
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62 (1), 107-115.
- Eriksson, S. 2008. *Erot, erilaisuus ja elinolot - vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen*. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Eriksson, S., Armila, P. & Rannikko, A (toim). 2018. *Vammaiset nuoret ja liikunta*. Liikunnan ja kansanterveydenjulkaisu 346. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhdistys LIKES.
- Eriksson, S. & Saukkonen, E. 2020. *Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo muutosvoimana: Nuorten liikuntakulttuurit vammaisuuden*

- lähtökohdasta. *Kulttuurintutkimus*, 37(3-4), 103-113.
<https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/92148>. Luettu 13.12.2020.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. *Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä*. Teoksessa P. Marjannen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–96.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. *Teemahaastattelu: opit ja opetukset*. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.
- Hakanen, T., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) 2019. *Takuulla liikuntaa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 5.
- Hart, R. 1992. Children`s Participation. From Tokenism to Citizenship. Unicef International Child Development Centre. *Innocenti Essays 4*.
<https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html> Luettu 12.3.2020.
- Haudenhuyse, R. 2017. Introduction to the Issue “Sport for Social Inclusion: Questioning Policy, Practice and Research”. *Social Inclusion*, 5 (2), 85-90.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Karisto.
- Isola, A.M, Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009 *Kehitysvammaisuus*. Helsinki: WSOY.

- Kiuppis, F. 2016. *Inclusion in sport: disability and participation*.
<https://doi.org/10.1080/17430437.2016.1225882> Luettu 20.4.20.
- Kohonen, K. & Tiala, T. 2002. *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus: lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi*.
 Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Korkiala, T. 2015. *Liikunnalla lisää osallisuutta*. Helsinki: Kuntoutussäätiö
- Kummu, L. 2006. *Kummajaisesta huippu-urheiluksi: Suomen vammaisurheilun historia 1960-2005*. Pro Gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Kyllönen, M. 2017. *Samalla viivalla? Selvitys liikunnan ja urheilun tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta Suomessa*. SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista nro 1. Lahti: Aldus Oy.
- Lang, R. 2001. *The development and critique of the social model of disability*.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.502.9898&rep=rep1&type=pdf> Luettu 12.3.2020.
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Sosiaalinen osallisuus*.
 Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra).
 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/
- Liikuntalaki* 2015/390. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150390>
 Luettu 3.5.2020.
- Mahlamäki, P. 2015 *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*.
https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf
- Matarma, T. 2012. *Mitä on liikunta? Laadullinen tutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisten liikuntakäsityksistä ja suhteesta liikuntaan*. Turun lapsi- ja nuorisokeskusken julkaisuja 5. Turku: Turun yliopisto.
- McConkey, R., Dowling, S., Hassan, D. & Menke, S. 2012. Promoting social inclusion through Unified sports for youth with intellectual disabilities: a five nation study. *Volume* 2013, 57 (10), 923-935.

- Metsämuuronen, J. 2001. *Metodologian perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: Gummerus.
- Miettinen, S. (2010). *Vammaisuutta kuvaamassa*. Maailman terveysjärjestön toimintakykyluokitukset vammaisuutta koskevan tiedon tuottamisen käytäntöinä. Teoksessa A. Teittinen (toim.) *Pois laitoksista. Vammaiset ja hoivan politiikka*. (s.42-64). Helsinki: Palmenia.
- Mälkiä, E. & Rintala, P. (2002) *Uusi erityisliikunta*. Liikunnan sovellukset erityisryhmille. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 154
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. *Liikuntatoimi tilastojen valossa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 5. Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. *Harrastamisen strategia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 7. Helsinki.
- Owens, J. 2014. Exploring the critiques of the social model of disability: the transformative possibility of Arendt`s notion of power. *Sociology of Health & Illness*, 37 (3), 385-403.
- Palma, D. & Tafuri, D. 2016. Special needs and inclusion in sport management: a specific literature review. *Sport Science* 9 (2), 24-31.
- Piispanen, T. 2010. *Erityisliikunnan kehittäminen kunnissa*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 164. Helsinki.
- Pirnes, E. & Tiihonen, A. 2010. Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. *Kasvatus & Aika* 4 (2), 203-235.
- Price, J., Morris, Z. & Costello, S. 2018. *The Application of Adaptive Behaviour Models: A Systematic Review*. <https://doi.org/10.3390/bs8010011>. Luettu 8.10.2020.
- Pyykkönen, T. 2016. *Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo työ valtion liikuntapolitiikassa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:1.
- Rajala, K., Haapala, H., Kantomaa, M. & Tammelin, T. 2010. *Liikunnan edistäminen lapsilla ja nuorilla- liikuntaan vaikuttavat tekijät ja liikuntainterventioiden vaikutukset*. LIKES-tutkimuskeskus. https://www.researchgate.net/publication/264886137_Liikunnan_edistaminen_lapsilla_ja_nuorilla_-

liikuntaan_vaikuttavat_tekijat_ja_liikuntainterventioiden_vaikutukset_LI
KES-tutkimuskeskus .Luettu 20.4.2020.

- Reinikainen, M-R. 2007. *Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: yhteiskunnallis-diskursiivoinen näkökulma vammaisuuteen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rintala, P., Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. *Soveltava liikunta*. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 168. Tampere: Tammerprint Oy.
- Ross, S-M., Bogart, K., Logan, S., Case, L., Fine, J. & Thompson, H. 2016. *Physical activity participation of disabled children: a systematic review of conceptual and methodological approaches in health research*.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5011128/> luettu 13.5.2019
- Ruusuvuori, J. 2010. *Vuorovaikutus ja valta haastattelussa- keskusteluanalyttinen näkökulma*. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 269- 299.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P & Hyvärinen, M. 2010. *Haastattelun analyysin vaiheet*. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9-38.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. *Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus*. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula *Haastattelu*. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22-56.
- Saari, A. (toim.) 2005. *Yhdessä ja erikseen*. Helsinki: Liikuntaa kaikille lapsille-hanke.
- Saari, A. 2009. Vammaisurheilun integraatiotyössä haetaan tasa-arvoa ja tuloksia. *Liikunta & Tiede* 46 (4), 23-26.
- Saari, A. 2011. *Inklusion nosteet ja esteet liikuntakulttuurissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Saari, A. 2015a. *Erityisliikunta ja vammaisurheilu seuroissa*. Helsinki: Suomen vammaisurheilu ja liikunta VAU ry.
- Saari, A. 2015b. *Vammaisurheilu ja erityisliikunta lajiliitoissa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 1. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp->

content/uploads/2019/09/Vammaisurh_ja_erityisliik_lajiliitoissa.pdf

Luettu 20.1.2020

- Saari, A. & Sipilä, V. 2018. *Vammaisuus, terveydentila ja toimintakyky liikuntajärjestöjen yhdenvertaisuussuunnitelmissa*. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta Vau ry.
- Saari, A. & Skantz, H. 2017. *Lisääntyikö liike, löytyikö harrastus? Valtti-ohjelman pilottivaiheen raportti*. Helsinki: Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.
- Seppälä, H. 2010. *Hoivan ja asumisen välimaastossa*. Pohdintoja kehitysvammaisuuden kaksista kasvoista. Teoksessa A. Teittinen (toim.) *Pois laitoksista! Vammaiset ja hoivan politiikka*. Helsinki: Palmenia, 180-198.
- Sharan, P. & Bhargava, R. 2008. *The Debate on Renaming Mental Retardation as Intellectual Disability*.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.681.2925&rep=rep1&type=pdf> Luettu 5.8.2020
- Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. A new model for enhancing children`s participation in decision-making, in line with Article 12.1 of the Unided Nations convention on the rights of the child. *Children & Society volume, 15 (2)*, 107-117.
- Skantz, H. 2017. *Valtti-ohjelma lisäsi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta ja liikunnan harrastamista*. Pro Gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Soveltava liikunta Soveli ry. *Mitä soveltava liikunta on?*
<https://www.soveli.fi/soveltava-liikunta/mita-soveltava-liikunta-on/>
 Luettu 4.8.2020.
- Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. 2016. *Kaikille avoimet liikuntaleirit*.
<https://www.vammaisurheilu.fi/kaikille-avoimet-liikuntaleirit>. Luettu 20.12.2019.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Luettu 5.3.2021.
- Turja, L. 2010. *Lapset osallisina- kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria*. Teoksessa L. Turja & E. Fonsén *Suuntana laadukas varhaiskasvatus*. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 30-47.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2015. *Valtionhallinto liikunnan edistäjänä 2011-2015*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 4.
https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/VLN-arviointi_2011_2015_www.pdf Luettu 12.9.2020.
- Vehmas, S. 2005: *Vammaisuus: Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Yleissopimus lasten oikeuksista 1991/60*.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 Luettu 3.4.2020.
- Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2016/27*.
https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2 Luettu 3.4.2020.

LIITTEET

Liite 1.

Haastattelurunko

Perustiedot:

Ikä ja sukupuoli

Koulutus/valmennustausta

Oletko saanut jonkinlaisen koulutuksen/ohjeita soveltavan liikunnan ohjaamiseen?

Mitä lajia valmennat ja minkä ikäisiä lapsia?

Liikunnallinen tasa-arvo

Miten teidän seuranne markkinoi harrastustoimintaa?

Kyselevätkö kehitysvammaisten lasten ja nuorten vanhemmat seuralta osallistumismahdollisuuksista?

Onko kehitysvammaisilla lapsilla ja nuorilla tasavertaiset mahdollisuudet harrastaa liikuntaa ja saavuttaa liikunnan hyötyä kuin vammattomilla? (yleisellä- ja seuratasolla)

Mitä mielestäsi tarkoittaa liikunnallinen tasa-arvo?

Mitkä arvot/periaatteet ohjaavat teidän seurassanne harrastustoimintaa?

Miten ja millä keinoilla liikunnallinen tasa-arvo toteutuu teidän seurassanne?

Osallisuus

Mitä osallistuminen toimintaan vaatii kehitysvammaiselta lapselta tai nuorelta? (taidot, ikä, maksut)

Miten kehitysvammaisen lapsen tai nuoren osallisuus toteutuu liikuntaharrastuksessa? (arvostus, tasavertaisuus, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet)

Sovellatko toimintaa harrastusryhmissä? Millaisia sovelluksia olet tehnyt?

Mitä mahdollisuuksia näet vammattomien ja vammaisten lasten ja nuorten yhteistoiminnassa? Entä haasteita?

Mitä teidän seurassanne tulisi kehittää, että kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuus toteutuisi vielä paremmin?

Mitä mahdollisuuksia on siirtyä erityistä tukea tarvitsevien ryhmästä vammattomien ryhmään?

Miten näet kehitysvammaisten lasten ja nuorten osallisuuden tulevaisuudessa?

Inklusion periaatteet ovat koulun puolella vahvasti käytössä, miten näet sen mahdollisuudet teidän seurassanne? (mahdollisuus osallistua yleisiin ryhmiin)

Tekevätkö lapset/nuoret harrastuksen ulkopuolella asioita yhdessä?

Liite 2.

TAULUKKO 1. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuus

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Harrastustoimintaan osallistuminen	Urheiluseuran toimintaan osallistuminen	Osallistuminen	Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren osallisuus urheiluseuroissa
Integroituminen yleisiin harrastusryhmiin			
Urheiluseuraan kuuluminen			
Kokemus kuuluksi tulemisesta	Kokemus osallistumisesta		
Kokemus mukanaolosta			
Mahdollisuus valita harrastus	Vaikuttaminen itseä koskeviin asioihin	Vaikutusvalta	
Mahdollisuus kilpaurheiluun			
Kokemus mielekkyydestä	Kokemus merkityksellisyydestä	Kokemus merkityksellisyydestä	
Kokemus tasa-arvoisuudesta			
Kokemus tasavertaisuudesta			

Liite 3.

TAULUKKO 2. Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden mahdollistavat tekijät

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Asenteet kehitysvammaisia ihmisiä kohtaan	Asenteet kehitysvammaisuudesta	Arvot	Kehitysvammaisen lapsen ja nuoren liikunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden mahdollistavat tekijät
Asenteet kehitysvammaisten lasten ja nuorten harrastuksen järjestämistä kohtaan			
Erilaisuuden kohtaaminen			
Käsitykset osallisuudesta	Käsitykset		
Käsitykset kehitysvammaisesta ihmisestä			
Käsitykset harrastusmahdollisuuksista			
Kaikille avoin liikunta	Periaatteet		
Inklusiivisuus seuratoiminnassa			
Harrastustoimintaa ohjaavat periaatteet			
Ohjaaminen	Käytäntö	Ympäristöön liittyvät tekijät	
Valmentajan ammattitaito			
Ohjaajaresurssit			
Harrastusvuoro			
Harrastustoiminnan markkinointi	Urheiluseurojen aktiivisuus		
Harrastuksen saavutettavuus			
Taloudelliset resurssit	Yhteiskunnalliset tekijät		
Harrastustoiminta alueittain			